

ЖЕР МӘСЕЛЕСІ
ҰЛТТЫҚ КЕҢЕСТЕ
ҚАРАЛАДЫ

2-бет

«АК ЖОЛ» ТРЕБУЕТ
РАССЛЕДОВАТЬ
ОЧЕРЕДНУЮ АФЕРУ
С ДЕНЬГАМИ ЕНПФ!

4-бет

АРЫС: БУДТО ЧТО-ТО
СВЫШЕ СПАСАЛО И
УБЕРЕГАЛО ЛЮДЕЙ

11-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№30 (848), 29 шілде, 2019

НАРҚАСҚА ЖІГІТ ЕДІ

*Бард-эниші
Табылды Досымов
туралы сыр*

Ақтаудан курстасым Майра Ғұмарова телефон шалып: «Сәке, бір жақсы, бір жаман хабарым бар, қайсысынан бастайын» деген соң, «жаманын айта бер» деп жауап бердім. «Табылдан айырылып қалдық, ертең, 18 қазан күні, жерлейді. Жан-жаққа хабар берілді.

8-9
бет

ТИІМСІЗ ЖОБАЛАРДЫ ТЫҚПАЛАҒАНДАР ЖАУАПҚА ТАРТЫЛСЫН

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев жақында ғана өткен Үкіметтің жалпы отырысында Елордада салынып жатқан құны 2 миллиард доллар тұратын LRT (жеңіл рельсті көлік жолы) құрылысы дұрыс жоспарланбағанын айтып, оны ұсынғандарды қатаң сынға алды. «Халық үшін ыңғайлы әрі үнемді көлік жүйесін салудың орнына аса қымбат жоба ұсынылған. Білімше, сәулетшілер мен мамандардың пікірі ескерілмеген. Әкімдіктің мәліметіне сәйкес, жеңіл рельсті көлік жүйесімен бір тәулікте жүретін жолаушылардың саны – 146 000 адам болу керек-ті. Бұл – болжам ғана. Алайда, іс жүзінде қазір дәл осы бағытпен, яғни, әуежайдан жаңа теміржол вокзалына дейін тек 2 000 адам ғана жол жүреді. Мен сіздердің жолаушылар санын 70 есеге қалайша арттыратындарыңызды түсінбей отырмын», – деді Тоқаев жоғары атқарушы билік өкілдеріне.

3
бет

ИСЛАМ ӘБІШЕВ БАРЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ АДАЛ АТҚАРҒАНЫНА СЕНЕМІЗ

Ислам Әлмаханұлымен Шығыс өңіріне қызмет бабымен 2009 жылы Өскемен қаласына әкім болып келген кезден бастап таныс болдық. Үш жыл әкім болған Ислам мырза талай шаруаның басын қайырып, көптеген ауқымды істер атқарғанын қалалықтар жақсы біледі...

5
бет

Қ.ТОҚАЕВ О СТОЛИЧНОМ LRT: «НЕТ ПЕСНИ ПЕЧАЛЬНЕЕ НА СВЕТЕ»

Этим летом разразился очередной скандал в Нур-Султане. Президент Касым-Жомарт Тоқаев раскритиковал инициаторов проекта столичного LRT. Он уже пообещал наказать виновных в этом дорогом проекте, назвав строительство линии легкорельсового транспорта нецелесообразным. Эксперты говорят, что такие аналогичные проекты стоят 3-4 раза дешевле...

10
бет

ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ ҰЛЫ МҰРАТЫН ҚАШАН СЕЗІНЕМІЗ?

Үшінші мың жылдықта, мәдениеттер бәсекелестігіне төтеп бере алатын ұлттар ғана елдігін сақтап қалады немесе Батыс, Еуропа жаңа мыңжылдықта Еуразияны төрге шақыруға мәжбүр!

6
бет

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚОРЫҚШЫЛАРДЫ МАРАПАТТАДЫ

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігі Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитетінің «Охотзоопром» ӨБ» РМҚК Орталық өңірлік филиалының инспекторлары Қаныш Нұртазиновты (марқұм) қызметтік борышын атқару үстінде көрсеткен ерлігі мен жанқиярлығы үшін I дәрежелі «Айбын» орденімен және Самат Оспановты II дәрежелі «Айбын» орденімен марапаттады.

қорықшының артында бес бала-сы қалды.

Еске сала кетсек, жыл басында Қарағанды облысы Нұра ауданының аумағында киік атқан браконьерлер екі инспекторды жаралаған еді. Ауыр жарақат алған Ерлан Нұрғалиев 15-қаңтарда Астананың №1 ауруханасында көз жұмды.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев осы оқиғаға бай-

ланысты Қаныш Нұртазиновтың туған-туыстарына көңіл айтып, қаскөйлер ұсталып, сотқа тартылатынын жеткізген-ді. Қазір әкелі-балалы күдіктілер ұсталып, қамауға алынды. Соңғы кезде қылмыстың осы түрі жиі орын ала бастағандықтан киіктерді атқаны үшін жазаны күшейту қажеттігін мәлімдеді деді Қасым-Жомарт Тоқаев өзінің Twitter-дегі парақшасында.

ЖУРНАЛИСТЕРГЕ ШАБУЫЛ ЖАСАҒАН КІМДЕР?

Шілденің 22-сі күні 20 шақты әйел Алматыдағы адам құқығын қорғау бюросында жоспарланған баспасөз жиыны алдында журналистерге шабуыл жасады. Олардың арасында «Азаттық» тілшісі Нұргүл Тапаева мен оператор Токмолда Құсайынов бар. Ғимараттың төртінші қабатына көтеріліп бара жатқан журналистерге бірнеше әйел тарпа бас салып, камераларын сындырды. Белгісіз әйелдер ҚазТАГ ақпарат агенттігі мен «Алматы» телеарнасы тілшілеріне де шабуылдаған.

Адам құқығын қорғау бюросында «Мемлекет аналар және балалармен күресіп отыр» деген тақырыпта баспасөз мәслихаты өтуі тиіс еді. Жиынды ұйымдастырушылар көп балалы ана Оксана Шевчук пен жалғызбасты аналар

Гүлзипа Жәукерова мен Жазира Демеуованың үстінен қозғалған істің мән-жайын айтпақшы болған. Алматы қаласы полиция департаменті «Азаттық» және басқа басылымдардың тілшілеріне шабуыл оқиғасына қатысты Қылмыстық кодекстің «Өз бетінше билік ету» бабы (389-бап) бойынша сотқа дейінгі тергеу басталғанын хабарлады. Тергеуді Әуезов аудандық полиция басқармасы жүргізеді. Қазақстан ішкі істер министрі Ерлан Тұрғымбаев Алматыда баспасөз мәслихатының алдында болған оқиғаны «екі тараптың жанжалы» деп, олардың кім екенін ашып айтпады.

«Азаттық» тілшілерінің кәсіби қызметіне кедергі келтіру оқиғалары бұған дейін де бірнеше рет болған. Биыл наурыздың 22-і күні елордада билікке қарсы наразылық шарасынан хабар

таратпақ болған «Азаттық» журналистеріне бір топ жас кедергі келтіріп, камераны қағазбен көлегейлеген. Мамырдың 1-і мен 9-ы, маусымның 9-ы күндері билікке және Қазақстанда кезектен тыс өткен президент сайлауына қарсы наразылық кезінде полиция адамдарды жаппай ұстаған сәттен хабар таратпақ болған «Азаттық» тілшілеріне маска киіп, қолшатыр ұстаған белгісіз біреулер тағы да кедергі келтірген. Сол маңда жүрген полиция өкілдері журналистерге кедергіні көре тұра ешқандай шара қолданбаған. «Азаттық» бұл оқиғаларға қатысты бас прокуратураға шағым түсірген. Әзірге бұл шағымға жауап келген жоқ. Ең бастысы, осы шабуылдарды ұйымдастырған кімдер деген сұрақтың басы ашық қалып отыр. Әлде бұл сөз бостандығына жасалған шабуыл ма?..

ДӘРІГЕР ТАҒАЙЫНДАҒАН ДӘРІЛЕР ТЕГІН БЕРІЛЕДІ

Медициналық сақтандыру жүйесінен жиналған қаражат рецептуралық дәрілерді тегін алуға мүмкіндік береді. ҚР Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртанов БАҚ өкілдерімен өткен брифингте осылай деп мәлім етті.

«Рецептуралық дәрі-дәрмек нарығы 300 млрд. теңгеге жуықтайды. Бүгінге дейін біз соның үштен бірін ғана мемлекет есебінен жауып келдік. Балалар, онкологтар, туберкулез, психиатрия ауруларын ғана мемлекет өз мойнына алған болатын. Келесі жылы медициналық сақтандыру жүйесі толық енгізіледі. Сақтандырудан жинақталған ақшаның есебінен екі жылдың ішінде барлық емделушілерді рецептуралық дәрімен қамтамасыз ете аламыз. Бұл дәрігер рецептке жазған кез келген дәрі медициналық сақтандыру есебінен тегін беріледі деген сөз», — деді министр.

ЗЕЙНЕТАҚЫ ЖАРНАСЫНЫҢ ЖАҢА ТӘРТІБІ

2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап жұмыс берушінің есебінен қызметкердің пайдасына 5 пайыз мөлшерінде міндетті зейнетақы жарналары енгізіледі. Жұмыс берушінің зейнетақы жарналарын енгізудегі мақсаты — қазақстандықтардың әл-ауқатын арттыру, жұмысшылардың еңбек өтіліне сәйкес келетін лайықты зейнетақымен қамтамасыз ету.

Осылайша, қызметкердің жеке зейнетақы шотына ай сайын жалақының 15 пайызы аударылып отырады: 10 пайызы — қызметкердің міндетті зейнетақы жарналары, 5 пайызы — жұмыс берушінің өз қаражаты есебінен зейнетақы жарналары», — деп түсіндірді Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі. Бұл жана-шылдық барлық жұмыс істейтін азаматтарға, оның ішінде жеке кәсіпкерлер және жеке практикамен айналысатын адамдарға қолданылады. ЖМЗЖ азаматтық-құқықтық сипаттағы келісімшарттар негізінде жұмыс және қызмет көрсететін адамдарға; зейнеткерлік жастағы жеке тұлғаларға;

әскери қызметшілер мен күштік құрылымдардың қызметкерлеріне; еңбек сінірген жылдары үшін зейнетақы төлемдерін алушыларға; өмір бойы ай сайынғы төлеммен қамтылатын отставкадағы судьяларға қолданылмайды. Жұмыс берушілерден келіп түскен зейнетақы жарналары жеке тұлғалардың меншігі болып саналмайды және мұраға қалдырылмайды. Бұл қаражат БЖЗҚ активінде болады және зейнеткерлер арасында қайта бөлінеді.

ЖЕР МӘСЕЛЕСІ ҰЛТТЫҚ КЕҢЕСТЕ ҚАРАЛАДЫ

Ауыл шаруашылығы жерлерін сату және жалға беру мораторий мәселесі жақында құрылған Ұлттық кеңесте талқыланады. Бұл туралы Үкімет отырысында вице-премьер Жәніс Қасымбек мәлімдеді.

«Ауыл шаруашылығы министрлігінің алаңында заң жобасының тұжырымдамасы таныстырылды. Сондай-ақ, ауылдарға жер учаскелерін сату мен жалға беру мораторий мәселесі бойынша өңірлерге кесте бекітілді. 2019 жылдың соңына қарай, ҚР Президентінің жанынан құрылған Ұлттық қоғамдық сенім кеңесіне ұсынылады», — деді Жәніс Қасымбек.

«Жер туралы кодекске» енгізілген атышулы өзгерістерге 5 жылға мораторий жарияланғаны белгілі. «2021 жылы Жер кодексінің жекелеген нормаларына қатысты мораторий аяқталады. Нақтылап айтсақ, ауыл шаруашылығы жерлерін сату және жалға беруге салынған тыйым туралы сөз болып отыр. Біз бұл мәселеге қатысты соңғы шешім қабылдауымыз қажет. Шетелдіктерге келер болсақ, оларға жер сатылмайды», — деді Тоқаев Үкіметтің кеңейтілген отырысында.

Біріншіден, Ұлттық кеңесті баяғыда құру керек болатын, сонда жұрт көшеге шығып шуламас еді. Ең бастысы — Ұлттық кеңестің бірде-бір ұсынысы жерде қалмауы керек. Өйткені ол — халықтың талабы. Бұл халықтық жоғары кеңес өз қалауынша үкім шығарып, жеке-дара басқаруға дағдыланған біздің биліктің тізгінін тартып отыруға міндетті. Екіншіден, жаңадан құрылған Ұлттық қоғамдық кеңеске «сенім» деген сөзді сынаша қағудың қажеті қанша еді? Әлде бізде бұдан басқа «сенімсіз қоғамдық кеңестер» бар ма? Үшіншіден, қасиетті жерімізді сатуды заңдастырып берген кодексті түгелдей қайта қарау қажет. Құдайдың жаратқан, ата-бабаларымыз аманат етіп кеткен қасиетті жерді сатуға, жекешелендіруге ешкімнің құқығы жоқ. Ол халықтың, қазақ мемлекетінің қарамағындағы баға жетпес байлық, ұрпақтан ұрпаққа қалатын — ұлы мұра.

ЖАРТЫ ЖЫЛ ЖАЛАҚЫ КӨРМЕГЕН ЖҰМЫСШЫЛАР

Қарағанды облысында «25-көпір құрылысы отряды» серіктестігінің 150-ге жуық жұмысшы жарты жылдан бері жалақысын ала алмай енді жұмысқа шықпауға бел байлап отыр.

Айлықты кешіктіруді әдетке айналдырған құрылыс компаниясы болса, сол баяғы «құрғақ» уәдемен жұмысшыларды «жарылқап» келеді. «Несие төлеуге, күнделікті тамаққа ақша керек. Бала-шағамыз ертең сабаққа барады, оларға киім-кешек қажет. Несиелік қарыз үшін сотқа береміз деп жатыр» — дейді жұмысшылар.

Жұмысшылардың айтуынша, алматылық «№25 көпір құрылысы отряды» серіктестігі жылдар бойы жұмысшылар құқығын таптап келген. Жалақыны ұдайы кешіктіретінін былай қойғанда, көп мөлшерде жарналар ұстай тұра, зейнетақы қорына тиісті соманы да аудармапты. Ал компания директоры Тимур Накусов қыста жалақының жартылай төленгенін айтады.

«Біздің жұмысшылар вахта-

мен жұмыс істейді. Қыста жалақыны жартылай төледік. Бүгінде кәсіпорынның қыс айларындағы қарызы — 5 миллион теңге. Ол жетекшілердің салғырттығынан болды, кей жұмысшыларды тізімге қоспай қойған. Сондықтан, учаске бастықтарымен құрылыс топтарының жетекшілерін ауыстырдым, — дейді ЖШС директоры.

Ал, басшылардың құрғақ уәдесінен жалыққан жұмысшылар енді жоғары орындарға арызданып, бала-шағасын асырайтын айлықтарын талап етпекші.

ҚАРУ САТУМЕН АЙНАЛЫСҚАН ҚЫЛМЫСКЕРЛЕР ҰСТАЛДЫ

Ұлттық қауіпсіздік комитеті Алматы, Шымкент және Қызылорда қалаларында атыс қаруын заңсыз сатумен айналысқан қылмыстық топтардың жолын кесті.

Ведомствоның баспасөз қызметінің хабарлауынша жасырын тергеу барысында 8 «Калашников» автоматы және 2 тапаншаны сату фактілері анықталды. Аталған қару заңда белгіленген тәртіппен тәркіленді. «18 және 19 шілдеде Алматы

және Шымкент қалаларында топ мүшелерін ұстау бойынша арнайы операция өткізілді. Олардың кейбірі деструктивті діни ағымдарды ұстанушы және «ұрылар қауымдастығы» аталмыш өкілдерімен тұрақты байланысы бар адамдар» делінген хабарламада. Тінту кезінде фигуранттардың бірінің тұрғылықты мекен-жайы бойынша қолмен құрастыруға және қаруды қайта жасауға арналған станок пен құрал-саймандар табылды.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев жақында ғана өткен Үкіметтің жалпы отырысында Елордада салынып жатқан құны 2 миллиард доллар тұратын LRT (жеңіл рельсті көлік жолы) құрылысы дұрыс жоспарланбағанын айтып, оны ұсынғандарды қатаң сынға алды.

«Халық үшін ыңғайлы әрі үнемді көлік жүйесін салудың орнына аса қымбат жоба ұсынылған. Білуімше, сәулетшілер мен мамандардың пікірі ескерілмеген. Әкімдіктің мәліметіне сәйкес, жеңіл рельсті көлік жүйесімен бір тәулікте жүретін жолаушылардың саны 146 000 адам болу керек-ті. Бұл – болжам ғана. Алайда, іс жүзінде қазір дәл осы бағытпен, яғни әуежайдан жаңа теміржол вокзалына дейін тек 2 000 адам ғана жол жүреді. Мен сіздердің жолаушылар санын 70 есеге қалайша арттыратындарыңызды түсінбей отырмын», – деді Тоқаев жоғары атқарушы билік өкілдеріне.

Президент айтпаса да, жоба тиімсіз болса, оған пайдалану барысында тұрақты түрде субсидия бөлуге тура келеді. Өйткені, бұл өзін-өзі ақтамайтын, тіпті пайдасынан зияны басым нысан. Ол үшін тағы жыл сайын онсыз да жетіспей жатқан бюджеттің қыруар қаржысы жұмсалады. Яғни, тап қазір қажеті шамалы, өзін-өзі ақтамайтын жобаларға босқа ақша шығындау ғана бұл. «Енді осы уақытқа дейін кеткен шығын мен халықаралық міндеттерді ескере отырып, бұл жобаны тоқтатуға болмайды. Алайда, салдарын түсіну керек. Үкімет пен Елорда әкімдігіне аталған мәселеге нүкте қоюды тапсырамын. Нақты ұсыныстар берілсін. Ал жобаны ұсынған жауапты тұлғалар бақылаушы органдардың сұрақтарына жауап беруі керек. Сосын Парламент депутаттары да өз пікірін айтуы қажет. Жобаны қалай іске асырды?», – деді Тоқаев. «Қазіргі уақытта ішкі нарықта 1,5 млрд. доллар сомаға LRT Астана облигацияларын шығару бойынша дайындық жұмыстары жүргізілуде. Оның ішінде 344 млн. доллар бұдан бұрын алынған қарызды жабуға жұмсалады, ал қалған 1,2 млрд. доллар LRT құрылысына бағытталады. Қала әкімдігінің мәліметінше, құрылыс жұмыстары 2020 жылдың 1 қыркүйегіне қарай аяқталады», – деді осыған орай Үкімет басшысының бірінші орынбасары Әлихан Смайылов. Ол облигацияларды кім сатып алады? Тағы да отандық кәсіпкерлерді міндеттеп, онсыз да қиналып жатқан қарапайым халықтың мойнына салмақ салу емес пе бұл?

Басталмай жатпау дауға қалған бұл құрылыс Елорда әкімдігінің бас ауруына айналғаны анық. Енді міне көлік құрылысын аяғына дейін жеткізетін қаржы іздеп әуре болып жатыр. Ал құрылыстың бастапқы бөлігіне жұмсалған 313 миллион долларын мемлекет Қытай банкіне үстіне 31 миллион доллар қосып қайтарып беруге міндетті. Тоқаевтың «халықаралық міндеттер» деп отырғаны дәп осы. Біз неге қарызға кіруге әуеспіз, көрпемізге қарай көсілуді қашан үйренеміз? Бірқатар сарапшылар инвестор тапсақ та қарызға одан әрмен батамыз дейді. Дұрыс айтпайды.

Құрылысы тоқтап қалған бұл көлік жобасы қала әкімдігін тығырыққа мықтап тіреді. Өйткені, Қытай банкімен арадағы келісім

үзілген, біздің берекесіз, біліксіз басшыларға енді олар да күдікпен қарайтын болды. Жабылып қалған «Астана банкіне» салынған осы құрылыстың 100 миллиард теңгесін қайтарып алу да қиын болып тұр. Бұны еліміздің бас банкирі Ерболат Досаев пен жаңадан келген қала басшысы Алтай Көлгінов те мойындап отыр. Ұзындығы 22 шақырымнан тұратын атышулы жобаның тиімсіздігін өз кезінде ешкім тексермеген, біреулер өз пайдасы үшін тықпалап жібергені көрініп тұр.

ТИІМСІЗ ЖОБАЛАРДЫ ТЫҚПАЛАҒАНДАР ЖАУАПҚА ТАРТЫЛСЫН

Бұл мәселе қоғам мүшелерін де алаңдата бастады. «Әрі қарай инвестиция құйсақ одан үлкен қарызға батып кетеміз. Инвестордың ақшасын қайтару керек. Одан басқа үстемесін төлеу қажет», – дейді қоғам қайраткері Мұхтар Тайжан. Оның ойынша, бұл мәселені шешудің ең оңай жолы – жобаға кеткен шығынды есептеп, оны кезінде осы шешімді қабылдаған шенеуніктердің мойындарына іліп қою керек. Өйткені, о баста жобаға Қытай банкі қаржы бөле бастағанда құрылыс компаниялары 313 миллион долларды жаратып үлгерген. Қаржыны қалай жаратқанын да тексеріп жатқан ешкім жоқ. Енді оны мемлекет 344 миллион қылып қайтаруы тиіс. Бұл нысан құрылысын аяқтау үшін кем дегенде тағы да 1,5 миллиард доллар керек. Соған қарағанда, Мұхтар Тайжанның ұсынысы әлдеқайда ұтымды секілді. Сонда алдағы уақытта осындай жобаны ұсынатындарға ұмытылмас сабақ болады.

Бұл құрылысты елімізде өткен «ЭКСПО-2017» дүниежүзілік көрмесіне дайындық деген сылтаумен ұсынған пысықайлар не ойлады екен? Дарақылық пен даңғойлыққа негізделген көрме елімізге пайда әкелген жоқ, болжанған шетелден арнайы қатысуға тиісті туристердің тым болмаса жартысы да келмеді. Амалдың жоғынан өзіміздің мемлекеттік қызметтегі адамдарды қыстап қатыстыруға тура келді. Олар өздерінің бала-шағасының аузынан жырып, ЭКСПО-ға сонау алыс аймақтардан шығынданып келіп қатысуға мәжбүр болды. Сонда не ұттық? Мұндай халық мүддесіне қайшы, түкке тұрғысыз арзан бедел кімге керек еді? Терең ойлай алмайтын, қабілет дегеннен жүрдай ел басшылары өзгелерге «мықты» екендіктерін көрсетіп, босқа дарақыланды. Шетелден туристер түгелдей келген күннің өзінде қысқа мерзімде өте шығатын шара үшін осыншама бейберекет шығындануға бола ма?

Қ-Ж. Тоқаев айтқандай, осы іспеттес адам баласы «түсінбейтін жобалар» бізде жетіп артылады. Қарағандыдағы бір кезде үлкен шу тудырған жеңіл ұшақ жасау және Ақтаудағы планшет зауыттары сияқты жүздеген кәсіпорындар тұсауы думандатып кесілгенмен аяқтанып кеткен жоқ, мешел күйінде отырып қалды. Болашағы жоқ кәсіпорындарды салуға біз

неге қыруар қаржы жұмсаймыз? Осының бәрін алдынала есептеп, болжауға, жоспарлауға міндетті біздегі экономика, техника, қаржы саласындағы мамандардың есі ауысып, түгелдей топас күйге душар болғаны ма? Қарап отырсақ бізде ғалымдарды былай қойғанда, министрлер мен әкімдердің тең жартысы ғылым кандидаттары мен докторлары болып келеді. Тіпті, лауазымдылар арасында ғылыми атаққа ие болу сәнге айналған. Ақайда олардың сондағы ғылыми жетістіктері мен біліктіліктері?

Көкжайлау шаңғы курорты құрылысына 450 млн. доллар жұмсап, 160 миллион долларға бәссаудаға шығарамыз деген түпкілікті жоспарларын жасырған жоқ. Сонда не ұтпақшы болды екен? Дәп қасындағы осыған ұқсас «Шымбұлақ» атты шаңғы кешені демалушыларға толық қызмет көрсете алады. Бұл үй ішінен үй тігу деген сөз. Одан қалды қымбатқа салып, арзанға сату бизнестің қай түріне жатады? Бәссауданың бұл бастапқы бағасы болса да оны кім көтеріп сатып

түрі жақсы дамыған Жапонияда – екі трамплин, Ресейде небары бір трамплин ғана бар көрінеді. Сонда 900 адам үшін осыншама қымбат нысан салатындай бізде артық қаржы болғаны ма?

Жүздеп, мыңдап саналатын тиімсіз жобалар тізімін одан әрі тізіп әуре болмай-ақ қоялық, оны өздеріңіз де білесіздер. Кезінде ашылмай жатып есігіне құлып салынған зауыттардың тұсауын кескен Елбасының өзі ондай «салтанатты рәсімге» бұдан былай қатыспайтынын да айтқан болатын. Бұл нені аңғартады? Біріншіден, бұл біздің елде жемқорлықтың жүгенсіз кеткенін көрсетеді. Әсіресе, құрылыс саласы бұл көрсеткіш бойынша алдыңғы орында тұр. Қаржы мол жұмсалатын жобаларды тықпалайтындар алдымен өз пайдаларын ойлайтыны белгілі, оның каншалықты тиімді екеніне бас қатырмайды. Екіншіден, оны бекітетін, іске асыруын бақылайтын орындар мүлдем жұмыс істемейді. «Білуімше, сәулетшілер мен мамандардың пікірі ескерілмеген», – деп Тоқаев айтқандай емес, сол сәулетші және басқа да мамандардың өзі былыққа белшесінен батқан. Біздегі лауазымдылар қымбат жобаны қолдан жасап, туған-туыстары немесе таныстарының атына рәсімделген өз фирмаларына береді. Қаржыны қымқырудың оңай жолын тауып алған. Жобаны қолдаған үкіметтегілер де жең ұшынан жалғасып жатыр. Бір ғажабы осы жобаға қаржы бөлуді бекітіп берген халық қалаулылары қайда қарап отырды? Әрине, олар да босқа отырған жоқ. Бұрын әкімдіктен депутаттыққа келгендердің де өз фирмалары бар. Оларға да мол пайда табу керек. Сонда халық қаржысын кім қорғайды?

Біздің оқырмандарымыздың пікірінше осы тектес қылмыстарды тексеруге міндетті құзырлы орындар дұрыс жұмыс істемейді. Тексеруге бара қалса да өз үлестерін алып, жабулы қазан жабулы күйінде қалады. Тек анда-санда жоғарыға есеп беру үшін бір-екі қылмысты ашып, жұмыс істеп жатқан сыңай танытады. Сондықтан да біздегі жемқорлық жүгенсіз кеткен, жең ұшынан жалғасып, төменнен жоғарыға дейін жайлап алған. Ал халық қаржысын ұқыпты пайдаланып, тиімді жұмыс істегендерді түртпектеп түрмеден бір-ақ шығарады.

Мысалы, Ауыл шаруашылығы министрлігіне қарасты Су ресурстары комитетінің төрағасы Ислам Әбішев сондай құйтырқының құрбаны болып отыр. Осының алдындағы жылдарда оны қызметінен алып тастағанда Елбасының алдына барып, миллиардтаған қаржы үнемдеген тиімді жобасын дәлелдеп берген білікті маманды Назарбаевтың өзі қызметіне қайта отырғызғанын білесіздер. Бүгінгі күні Ислам Әбішевті қолдаған көпшілік мыңдаған көл жинап мемлекет басшысына арызданып жатыр.

Әдетте, салыстырмалы түрде алғанда шамалы қаржы жымқырып мемлекетке зиян келтірген қатардағы адамдар бірнеше жылға сотталып, миллиондап жеген жоғары лауазымдылар айппұлмен құтылып жатады. Бұл жерде де шенеуніктердің жауапсыздығынан миллиардтаған шығын шығып отыр. Осыны және осыған ұқсас тиімсіз жобаларды тықпалағандарға қашан қылмыстық іс қозғалып, заң бойынша жауапқа тартылады? Әлде әдеттегідей ескерту жасап, басынан сипап қоя саламыз ба?..

Қалай ғана олар ғылым докторлары болып жүр? Осындайда көрсетпей ме білікті екендерін? Көрсете алмайды, басында білімі болмаса, ақша төлеп сатып алған қалтадағы ғылыми атағын куәландыратын қағазынан не пайда? Біздіңше, сол «ғылым докторларына» қарағанда қарапайым халықтың біліктілігі әлдеқайда жоғары. Сөзіміз нақты болу үшін бір-екі мысал келтірейік.

Табиғаты тамылжыған Алатау баурайындағы Көкжайлау алқабында әлемдік деңгейдегі шаңғы курортын саламыз деп даурыққан Алматы әкімдігінің әумесерлігі естеріңізде болар. Қарасаң көз тоймайтын Көкжайлауды көкпардай жұмаламақшы болған зиянды жоба көпшіліктің талабымен, у-шүмен өзек тоқтатылды. Туған табиғатқа жаны ашитын қала тұрғындарының, қоғамдық ұйымдардың қарсылығы арқасында Көкжайлау аман қалды. Олардың мандайымызға біткен табиғат сыйын сол алғашқы күйінде сақтап қалуды көздеген талабы өте орында. Тау шаңғысы курортын салуға көрші қырғыз экологтары да наразылықтарын білдірді. «Жа-сыл құтқару» қоғамы мүшелері бұл жоба Алатаудың күнгей бетіне де өз әсерін тигізетінін ашық айтты. Тау шыңындағы мұздақтар еріксіз еріп, аймақтағы экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуы мүмкін еді. Оған қоса, таудағы жабайы аңдар ауып кетуі немесе жаппай қырылуы да ғажап емес.

Жобаны жанталаса ұсынғандар

алмақшы? Ол аздай жақында алып Алматының ортасындағы жасыл желегі сақталған Атакент көрмесі аумағында «Конгресс-Холл» саламыз деген хабар тарады. Ол үшін 9 мың түп ағаш кесілмекші екен. Театр мен бизнес орталықтары толып жатқан Алматыда жиналыс өткізетін орын табылмай қалғаны ма? Бұл да қымбат жобаны тықпалап, біреулердің ақша жасау амалы. Халықтың ақшасын қалай болса солай шашу бізде күнделікті көрініске айналған. Мысалы, Щучинск қаласындағы шаңғы трамплинінің 2005 жылғы жобасы бойынша оның құны 2,3 миллиард теңге болған. Ал 2016 жылы жобалық-сметалық құжаттамасын нақтылау нәтижесінде жоба құны 38,5 миллиард теңгеге дейін артып шыға келді. Одан кейін тағы да 3,4 миллиард теңге бөлінді. «Бұл жоба неге сонша қымбаттай береді, ақша қайда кетіп жатыр?» – осы тектес сұрақты «Ақ жол» партиясы депутаттары көтерген болатын. Мәдениет және спорт министрлігінің мәліметінше, дәл осы спорт түрімен Қазақстанда тек қана 900 адам айналысады екен. Бұл санатқа халықаралық жарыстарға қатысып жүрген кәсіби спортшылар ғана емес, ізбасар жасөспірімдер де кіреді. Олардың шеберлігін шыңдауға қазір Алматыдағы шаңғы трамплині жеткілікті қызмет етеді. Сонда осынша қымбат базаны қосымша салудың каншалықты қажеті бар? Әлемдік тәжірибеге жүгінсек, осы спорт

Зейнолла АБАЖАН

«АК ЖОЛ» ТРЕБУЕТ РАССЛЕДОВАТЬ ОЧЕРЕДНУЮ АФЕРУ С ДЕНЬГАМИ ЕНПФ!

Депутаты «Ак жола» требуют расследовать очередную аферу с деньгами ЕНПФ – соответствующее обращение направлено первому заместителю Премьер-министра – министру финансов Алихану Смаилову. Речь идет о сохранности и прозрачности использования пенсионных накоплений граждан – после создания ЕНПФ выяснилось, что некоторые заёмщики частных пенсионных фондов, израсходовав накопления будущих пенсионеров, не собираются их возвращать.

Так, по информации ЕНПФ (https://www.enpf.kz/ru/.about/press-center/media-about-fund/?ELEMENT_ID=2856), в августе 2017 года руководство фонда обратилось с заявлением в правоохранительные органы, требуя привлечь к уголовной ответственности должностных лиц АО «Имсталькон» в связи с многолетней просрочкой по возврату около 4 миллиардов тенге. Дело находится в Департаменте экономических расследований Министерства финансов РК.

«Прошло 2 года, но до сих пор неизвестно, что произошло с на-

родными миллиардами, кто несёт ответственность за их ненадлежащее использование и каковы перспективы их возвращения.

Повторимся, речь идет о деньгах пенсионного фонда, взносы в который носят обязательный характер, а потому государство не только несёт за них ответственность, но и обязано предоставлять вкладчикам полную и достоверную информацию о состоянии фонда», – говорится в письме.

Как отмечают «акжоловцы», в деле АО «Имсталькон» есть еще один странный момент. Как следует из публикаций в СМИ,

из трех основных акционеров компании подозреваемыми по этому громкому делу признаны только двое – председатель совета директоров Серик ЕСМУКАНОВ и гендиректор Владимир КАННАХИН, а третий акционер Михаил РЕЗУНОВ продолжает руководить строительной фирмой и, получается, не имеет к исчезновению денег никакого отношения. При этом третьей подозреваемой признана Ирина КОВЧЕГОВА, работавшая заместителем начальника планово-экономического отдела, без права подписи и не являющаяся материально-ответственным лицом. В связи с этим возникают определенные вопросы об объективности проводимого следствия.

Более того, публикации журналистов (газета «Время») о махинациях АО «Имсталькон» со средствами ЕНПФ, были оспорены в гражданских судах, где был сделан вывод, что никакого уголовного дела в отношении должностных лиц компании в природе не существует!

Получается странная ситуация: ЕНПФ обращается в правоохранительные органы, требуя защитить права вкладчиков, расследование два года «буксует», а журналистов, обративших внимание на проблему, через суд пытаются заставить замолчать.

Но поставленные вопросы требуют ясных ответов. С чем свя-

зана задержка расследования дела об исчезновении 4 миллиардов денег населения: с нерасторопностью сотрудников Департамента экономических расследований, либо какими-то субъективными факторами? Или следствие затянулось в ожидании очередной амнистии, чтобы избавить лиц, причастных к пропаже средств ЕНПФ, от реальных сроков? К сожалению, в обществе уже высказываются и такие предположения.

В этой связи, фракция просит Минфин предоставить информацию о ходе данного расследования: кому предъявлены обвинения, если до сих пор не предъявлены, то почему; есть ли перспективы возврата в ЕНПФ 4 миллиардов тенге, которые задержал АО «Имсталькон».

Напомним, что именно по инициативе «Ак жола» в 2017 году была вскрыта афера по приобретению на средства ЕНПФ (250 миллионов долларов США) ценных бумаг обанкротившегося банка Азербайджана, после чего в СМИ и социальных сетях началась информационная атака на Перуашева с искажением его предложений по строительству социального жилья.

Депутаты «Ак жола» продолжают работу по противодействию коррупции, протестированию незаконного вывода средств за рубеж и рачительному обращению со средствами, находящимися в управлении госорганов.

Пресс-служба «Ак жола»

МИЛЛИОННЫЕ ЗАРПЛАТЫ: ДЕПУТАТЫ ТРЕБУЮТ ЛИКВИДИРОВАТЬ СТОЛИЧНЫЕ КОМПАНИИ-ПОСРЕДНИКИ В СФЕРЕ ЖКХ

Депутаты Мажилиса Парламента РК требуют ликвидировать столичные компании-посредники с миллионными зарплатами в сфере ЖКХ. Соответствующим депутатским запросом в адрес министра национальной экономики на пленарном заседании выступила депутат Мажилиса Меруерт Казбекова. Об этом сообщила Kazpravda.kz. Депутат отметила, что запрос озвучен по обращениям потребителей услуг естественных монополий г. Нур-Султан.

Она напомнила, что в январе 2017 года в Послании «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» Первый Президент страны Нурсултан Назарбаев поручил снизить долю государства в экономике до 15% в ВВП, а также: «Обеспечить фронтальное сокращение издержек бизнеса. Особенно это касается стоимости услуг в энергетике, транспорте и логистике, а также в ЖКХ».

В мае этого года на заседании Совета иностранных инвесторов Глава государства Касым-Жомарт Токаев поручил Правительству провести ревизию всех разрешенных видов деятельности для госкомпаний и внести предложения по их сокращению.

«Вопиющим примером, подлежащим сокращению, является функционирование ряда госпредприятий в городе Нур-Султан. Так, АО «Астанаэнергосервис», созданное в январе 1999 года и принадлежащее акимату города, занимается, как оно заявляет, управлением энергетических предприятий – АО «Астана-энергия», «Астана-Теплотранзит», «Астана-РЭК», ТОО «Астанинская энергосбытовая компания».

Считаем, что любое подобное «управление» означает дополнительную нагрузку на потребителей, которым приходится содержать уже не только монополистов, но и начальство над ними, которое вообще-то само никаких услуг не оказывает, а его «интересы», безусловно, ложатся в тариф», – констатировала депутат.

Она также напомнила, что на заседании Совета безопасности 7 ноября прошлого года Елбасы прямо назвал необоснованные тарифы на коммунальные услуги преступлением против населения.

«По данным из интернета, ежемесячная зарплата руководителя посреднической госкомпании составляет 1,5 миллиона тенге, четырех его заво – по 1,3 миллиона тенге, и так далее, не включая премии и бонусы. Фонд зарплаты этой ничего не производящей

конторы составляет 600 миллионов тенге. Добавьте сюда кабинеты, служебные автомобили, мебель, оргтехнику и прочее – речь идет о миллиардах, скрытно собираемых с простых людей. В этой связи у депутатов возникают неудобные вопросы. Какие такие услуги оказывает данный посредник между акиматом и производственными компаниями? И за что получают зарплату чиновники отраслевых служб и управлений акимата?» – задалась вопросами депутат.

Есть у мажилисменов вопросы и по поводу деятельности АО «Астанаэнергосервис».

«Опять-таки по данным из открытых источников, в структуре того же АО «Астанаэнергосервис» действует еще одно предприятие, чья деятельность вызывает много вопросов. Это ТОО «Астанинская энергосбытовая компания», занимающееся электро-

снабжением города. Сегодня снабжение электричеством в городе Нур-Султан уже осуществляют семь частных предприятий. В чем необходимость создания государством компании на рынке электроснабжения, если это явно развитый конкурентный рынок? Почему ни антимонопольный орган, ни столичный акимат не обращают внимание, что деятельность этой организации прямо противоречит постановлению Правительства от 28 декабря 2015 года № 1095, исключающего создание коммунальных предприятий в сфере электроснабжения?» – спросила депутат.

По ее словам, деятельность государственной организации, имеющей административные ресурсы, несет признаки недобросовестной конкуренции. Так, в 2012 году у данного ТОО было 155 абонентов, а в 2016 году – уже 4 617, т.е. рост в 30 раз за 4 года.

«Это явное свидетельство произошедшего передела рынка от частных компаний к государственной, что неизбежно ведет к монополизации услуг и росту тарифов для потребителей, включая как население, так и частный бизнес», – считает депутат.

В связи с этим, она требует проверить перечисленные факты, а также рассмотреть вопрос о ликвидации названных госкомпаний, как посреднических, так и незаконно вторгающихся на конкурентный рынок. Кроме того, депутаты считают необходимым провести анализ аналогичной ситуации во всех городах страны, и в случае выявления таких фактов – ликвидировать подобные структуры, восстановить добросовестную конкуренцию и прозрачное тарифообразование на рынке коммунальных услуг.

Лаура ТУСУПБЕКОВА

ИСЛАМ ӘБІШЕВ БАРЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ АДАЛ АТҚАРҒАНЫНА СЕНЕМІЗ

Әр заманның өзінің сол замандағы адам үшін, тұлға үшін өз зардабы, өз жақсылығы болған. Біреулер асыра мақталса, біреулер асыра датталған. Біздің бұл мақаланы жазу себебіміз де мемлекет қайраткері, Қазақстанымыздың өсіп өркендеуіне бір кісідей үлес қосқан, Елбасымыздың сенімді көмекшілерінің бірі болған, «Құрмет», «Парасат», «Барыс» ордендері мен бірнеше мемлекеттік медальдардың иегері Ислам Әлмаханұлы Әбішевтің басына қиын жағдай түскенін естіп, бір топ ақсуаттықтар өз пікірімізді білідіруді жөн санаған едік. Ислам Әлмаханұлымен Шығыс өңіріне қызмет бабымен 2009 жылы Өскемен қаласына әкім болып келген кезден бастап таныс болдық. Үш жыл әкім болған Ислам мырза талай шаруаның басын қайырып, көптеген ауқымды істер атқарғанын қалалықтар жақсы біледі. Бұдан біздің білетініміз Ислам Әбішев Астана қаласына қызмет бабымен ауысқан кезде, өскемендіктердің ол кісімен қимай қоштасқандары есімізде қалыпты.

АЗАМАТТЫҒЫ БӨЛЕК АЗАМАТ

Су ресурстары комитетінің төрағасы болған Ислам Әбішев жайында өз пікірімді айтқым келеді. Ислам Әлмаханұлының аталған қызметке келгенге дейінгі ел игілігіне жасаған еңбегі халықтың көз алдында емес пе еді. Институт бітіріп, ат жалын тартып мінгеннен бүгінгі Пайғамбар жасына жеткенше Отаны мен халқына қызмет еткен, іскер де дарынды басшы, бүгінгінің тілімен білгір топ-менеджер аяқ астынан қалайша қылмысты бола қалды?!

Кімнің алдын кесіп өтті?! Оның еңбегін кезінде Елбасының өзі бағалап, марапаттап, бірнеше рет жеке қабылдаған да болатын. Оңтүстік Қазақстан облысының Ордабасы ауданын көгертіп, одан өсіп, облыс әкімінің бірінші орынбасары болды. Оңтүстіктің жаратылысы мен талабы бөлек халқының тілін тапты. Одан Шығыс Қазақстан облысындағы Өскемен қаласының әкімдігі сеніп тапсырылды. Ол жерді де гүлдендіріп, республикалық деңгейдегі қызметке шақырылғанда қала халқы қимай қоштасқаны есімізде.

Исекеңнің өнер адамдарына жасаған қамқорлығы қандай еді! Өнер адамын қолдау – еліміздің өнері мен әдебиетінің өсуіне, әлемге танылуына қосқан үлес емес пе еді. Ислам Әлмаханұлының қамқорлығы қаламгерлердің шығармалар жазуына түрткі болып жататын. Сол жазғандары бүгінгі Тәуелсіз Отанымыздың тарихы емес пе? Сол қамқорлығын қалайша жер етеміз, неге жақсыны тез ұмытамыз?

ҚР Мемлекеттік сыйлығының иегері Дүкенбай Досжанды Исекең тірі кезінде танымаған соң, араласа қойған жоқ. Бірақ, сол қазақтың тірі сөзінен тарих жасаған классик жазушы қайтыс болғаннан кейін, кіші отаны – Қызылордада ас бергізіп, еске алу кешін ұйымдастырды. Оның отбасын ешкім керек етпегенде қаламгер бауырларының басын қосып, халқының алдында естелік айттырған болатын. Сол жалғыз еске алу кешін өткізуге маған көмектесті.

Адамдар тірі жүргенде, астында аты, қолында билігі бар кезде дос көп болады екен. Өмірден өткенде тіршіліктегі пендешілігін қазбалап, отбасының бетіне салық етеді екен. Өмірден өткен адамды азаматтықпен, танымаса да еске алған осы – Ислам Әлмаханұлын көрдім.

Сондықтан, қай кезде де, қандай жағдайда да мен және Дүкенбай Досжанның балалары Ислам Әбішевті қолдайтынымызды ел алдында білдіремін.

Құрметпен, жазушы, ҚР Еңбек сіңірген қайраткері – Сәуле ДОСЖАН.

Ал біздің айтпағымыз, өз басымыздан өткен оқиғаға байланысты. Табиғат шіркіннің дүлей күшіне кім қарсы тұра алған? 2010 жылы көктемде алапат су тасқынының зардабынан Тарбағатай ауданының Көкжыра және Жәнтікей ауылдары су тасқынының астында қалды. Қариялардың айтуына қарағанда мұндай су тасқыны соңғы 100 жылда бұл аймақта болып көрмеппі. Қас-қағым сәтте ғұмыр бойы тірнектеп жинаған малынан, дүние-мүлкінен айырылып, үрей бұған мыңдаған адамның басына «Енді не боламыз?» деген үмітінен гөрі күдігі басым шақ туған еді. Еліміздің, Елбасымыздың қамқорлығы арқасында біз сол қиындықты жеңдік. Елбасымыздың тапсырмасымен премьер-министрдің бірінші орынбасары Өмірзақ Шөкеев бастаған бірқатар министрлер мен ведомства басшылары келіп, барлық жағдайды өз көздерімен көріп, шұғыл шешімдер қабылданды. Облыс көлемінде төтенше жағдайлар жөнінде арнайы штаб құрылды. Оны басқаруды мұндай шаруаның қыр-сырын жақсы білетін, тәжірибесі мол, іскер басшы Өскемен қаласының әкімі Ислам Әбішев мырзаға жүктеген еді. Оның себебі, осыдан бірнеше жыл бұрын Оңтүстік Қазақстанда болған су тасқынының зардаптарын жою жөніндегі жұмыстарда іскерлігімен, үлкен ұйымдастыру қабілетімен көзге түскен Әбішев мырзаның бұл жұмысты толықтай басқара алатынына сенімді болғандығын біз кейіннен түсіндік. Сол кездегі жанкешті әкім Бердібек Машбекұлы Сапарбаев Тарбағатайдағы жағдайдың қиын екенін біліп, Ислам Әлмаханұлын аудан орталығы Ақсуатта қалдырып, алғашқы шаруаларды ұйымдастыруды міндеттеді.

Шындығында да бұл мәселедегі тәжірибесін Әбішев мырза бірден шебер пайдалана білді. Соның бірі – халықты шашыратпай топтап ұстау, әрбір он үйге бір он басы, жүз үйге жүз басын сайлап, оны халықтың өзімен келісіп, хаттамамен бекітіп, барлық мәселелерді солар арқылы шешуді міндеттеді. Мұның ең үлкен мәнісі мен маңызы қатал тәртіпке бағыну болды. Үрейленген адамдар арасында ешкімге бағынғысы келмей, ештеңеге сенбей, билікке бағынбай, оны табалайтындар, теріс түсінік жүргізіп, бас-басына би болғысы келетіндерге тосқауыл қою үшін керек болды. Міне, осындай психологияға толай-

ым, тұтас тосқауыл қою Әбішев мырзаның тәжірибесімен ғана іске асты. Сол кездегі халықтың басындағы ауыр жағдай біздің әлі көз алдымызда, «Қызылағаш» қырғынынан кейін, шүкіршілік еткен жағдайымыз – үлкен ұйымдастыру жұмыстарының нәтижесінде тек адам шығыны болған жоқ. Ең басты жеңісіміз осы болды. Адамдарды құтқаруға ұшақ та, ауыр машиналар да, құтқарушылар да республиканың төрт бірдей облысынан тез арада көмекке келді. Міне, бұл мемлекетіміздің адам факторына деген ерекше қамқорлығы, күштілігі деп түсіндік. Ал оны шебер басқара білу, үйлестіре білу әрине, басшыларға байланысты екені айтпаса да түсінікті. Ауданда темірдей тәртіп орнатылды. Ауа жайылушылық, ұрлық-қарлық сап тыйылды. Әрбір тұрғыннан жауапкершілік талап етілді. Көмекке келген азық-түлік, материалдар, жем-шөп, көмір, ақшалай, заттай көмектер ашық түрде жүзеге асып отырды. Әрбір тұрғынның үй-жайларын анықтауда да комиссия титтей де кемшілікке көзбояушылыққа жол берген жоқ. Жол берген адам қатал жазаланатыны ескертілді. Осы жұмыстардың барлығы он басы мен жүз басылар арқылы жүзеге асып отырды. Ислам Әлмаханұлының осы тәжірибесі бүкіл аудан, ауыл әкімдеріне үлкен көмек болғанын және керемет нәтижеге қол жеткізгенімізді бүкіл облыс мойындады.

Сөздің шындығы, осындай облыста ғана емес, республикаға танымал тұлғаның басымызға түскен қиын-қыстау кезде біздің аймаққа көмекке келуі, алапат апатты жеңуге және нәтижесінде тамаша заман талабына сай екі ауылдың салынуына үлкен үлес қосқанын біз ешуақытта ұмытпақ емеспіз. Ислам Әбішевке айтар алғысымыз шексіз. Біз Әбішев мырзаның қай жұмыста болсын адал, барлық күш-жігерімен, білімі мен қажыр-қайратын жұмсайтын адам екенінен үнемі хабардар болып отырамыз. Алайда, осы бір келеңсіз жағдайды естігенде сенер-сенбесімізді де білмедік. Себебі, біз ол кісіні мұндай әрекетке барады деп ойламаймыз. Зейнеткерлікке шығуына да аз ғана уақыт қалғанда басына осындай зұлматтың түсуі бізге қатты батады. Мүмкін, жала болар деген күдігіміз де бар екенін жасыра алмаймыз. Сол себепті, құзырлы орындардың осындай ердің еліне сіңірген ерен еңбегін еш кетірмей, дұрыс шешім шығарар деген үміттеміз және сұраймыз!

Бұл хатты жазушылар:
С. Садықов, Көкжыра ауылдық ақсақалдар алқасының төрағасы, зейнеткер, еңбек ардагері, Тарбағатай ауданының Құрметті азаматы. **С. Ысқақов**, зейнеткер, еңбек ардагері, Тарбағатай ауданының Құрметті азаматы, ақсақалдар алқасының мүшесі, Көкжыра ауылы.
Ж. Жұманбаев, зейнеткер, еңбек ардагері, Тарбағатай ауданының Құрметті азаматы, Жәнтікей ауылы ақсақалдар алқасының мүшесі. **Бақытжан Кемербаев**, Көкжыра ауылының бұрынғы әкімі, Тарбағатай ауданының Құрметті азаматы. **Айгүл Иманғалиева** – сол кездегі Жәнтікей ауылының әкімі, Тарбағатай ауданының Құрметті азаматы, «Ерен еңбегі үшін» және «Төтенше жағдай кезіндегі үздік қызметі үшін» медалінің иегері. **Кенжебек Шыныбаев** – сол кездегі аудандық мәслихаттың депутаты, Тарбағатай ауданының Құрметті азаматы. **Мұхаметсамат Отарғалиев** – сол кездегі Жәнтікей ауылының жүз басы, «Төтенше жағдай кезіндегі үздік қызметі үшін» медалінің иегері. **Оралов Оңғар** – он басы, Жәнтікей ауылы. **Айтжанова Тыныштық қажы** – батыр ана, «Алтын ана» медалінің иегері, Еңбек ардагері, Жәнтікей ауылы. **Иманов Жанарбек** – «Наурыз» шаруа қожалығының иегері, кәсіпкер, Жәнтікей ауылы. **Оралбеков Сейіт** – жүз басы, Көкжыра ауылы. **Шеннер Иван** – он басы, Көкжыра ауылы.

Әлемдік экономиканы нано технологиялық өркениеттің ақпараттық инновациялар дәуіріне алып келумен аяқталған ХХ ғасыр – адамзаттың рухани әлемінде саяси қуғын-сүргін ойындарының құрбанына айналған миллиондаған халықтардың бұрын-соңды болмаған аштық, зорлық-зомбылық, әлімжеттік зар-заман геноцидтерімен есте қалды. Ғасырлар тоғысындағы өркениеттер өнегесінің сындарлы оқиғалар шеруімен басталған ХХІ ғасыр: бүгін әлемдік қоғамдағы мұндай дауылдардың, өркениеттер өнегесін түбегейлі өзгертуге алып келгені ұғынықты болды!.. Бізге «Ғаламдық дәуір» (жаһандық дәуір) атымен айқындалған жаңа заманның ширек ғасырында нені ұқтық, нені түсіндік, қандай жетістікке жеттік дегенге тоқтала отырып, ендігі бағытымызды нақтылау үшін айқындап алатын ең өзекті мәселелерге мән беруіміз аса маңызды болып отыр!

Бұл қарапайым ғана табиғат заңдылығы, жаратылыс заңдылығын мойындау, бой ұсыну сол ұлы заң үрдістері мен қарекет жауапқағидасы. Ол үшін, шығыстың ар ілімі, әдеп-мәдениеті, мораль философиясы және адамгершілікті ұғыну секілді күрделі ғылымдық деңгейдегі ілім қағидаттарына сай құрылған ұлттық идеологиясы көмекке келетін заман жеткенін мойындасақ болғаны.

Рас, өркениеттер өнегесі жалпы адамзатқа ортақ мәдени-рухани құндылықтардың технологиялық прогреске бағынбайтын, керісінше оны тәуелді етіп отыратын мәңгілік ұстын екенін дәлелдеп берді. Яғни, адам баласының жоғарғы технологиялық өркениетсіз өмір сүре алатыны, ал жоғарғы технологиялық өркениет, мәдени өркениетсіз өмір сүре алмайтын ұғынықты болды. Ендігі жерде табиғат заңдылығы мен үйлесім таппайтын барлық іс-әрекеттің адамзат қоғамының жойылуына әкелетінін ұғынды. Материалдық саламен қатар рухани саланың кең өріс пен биік өреге жетуінің маңыздылығына тоқталды.

Нақты айтқанда, жаһандық қоғам: санасы тәуелсіз, рухы күшті, мәдени-рухани және тарихи тамыры терең, жалпы адамзат қоғамына ортақ құндылықтары мен айқындалатын мемлекеттер жайғасатын, мәдениеттер бәсекелестігіне төтеп бере алатын ұлттар ғана елдігін сақтап қалатын орын екені айқындалды.

Бұл, адамзат тарихындағы жоғарғы технологиялық өркениеттің, мәдениеттер бәсекелестігімен айқындалатын соны үрдіс – тың идеялар ғасыры... Бұл тұтас қоғамның рухани жаңғыру кезеңі. Дұрысы өркениеттер өнегесі – табиғи заңдылықтар, мәдени-рухани құндылықтармен өрнектелетін кез. Олай болса мәдени өркениеттің жалпы адамзатқа ортақ озық үлгілері мен басым бағыттарын айқындап, оны қоғамдық өмірде дәлелдейтін іс-шараларды бірінші кезекке қою, аса маңызды екені де даусыз. Сондықтан әр ел өзінің мәдени-рухани құндылықтарын айқындап, ескі мен жаңаның үйлесімді байланысын орнықтыруға, жасандылықтан табиғилыққа ұмтылуға, жоғарғы технологиялық үрдістерді халықаралық ынтымақтастық, ортақ мүддеге сәйкестендіруге ерекше мән беруі ғасыр талабы. Бұл тартпайтын ақтқат.

Демек Батыс, Еуропа жаңа мыңжылдықта Еуразияны төрге шақыруға мәжбүр!

Осындай алмағайыптар кезіндегі жаңа ғасыр өркениет көшін Еуразияға бұрды.

Ал Еуразия кіндігіндегі тәуелсіздікке жаңа ғана қол жеткізіп жатқан мемлекеттер бұған дайын емес болатын. Расында, экономикалық мүмкіндігі, әлеуметтік жағдайы, тіпті саяси болмысының өзі шашылып жатқан елдерде, алмағы да, салмағы да зор мұндай жауапкершілікті көтеріп кететіндей жағдай жоқтың қасы еді. Алайда, ғасырлар тоғысы өз таңдауын жасады.

XX ғасырдың екінші жартысында батыстан көшкен өркениеттің, қаржы ағымы – шығыс елдері: Қытай, Жапония, Оңтүстік Корея,

Сингапур, Малайзия елдерінің индустриялды экономикалық қарқынды дамуымен әлем елдері назарын аударып, үшінші мың жылдықта Еуразияға табан тіреді.

Бұл – Алланың сыйы. Еуразия халқына тапсырған аманаты. Ал, мұндай аманатты арқалау үшін – жалпы қоғамға қажетті тың идеялардың орайын келтіріп ұқсата өркендететін, ұлы мақсаттарды жүзеге асыратын табиғи талантты, дара тұлға Қазақ елінен табылды. Әлемде Мәңгілік Ел болу идеясын тасқа қашап жазып кеткен патшасы бар Түркі әлемі, Қазақ елі екендігіне қазір ешкім дау айта алмасы анық. Демек қазақ елінің әу бастағы

қазақ елінің ұлттық құндылықтары, тарихи мәдениеті, ұлттық экономикасы бүгін елдің, Орта Азияның ұйытқысы болуы керек. Ол үшін қазақ халқының тілін қайтарып өз еліндегі өз құқын қамтамсыз ету, сондай-ақ, байырғы халықтың өз жерінде қожайын болып, еліне жеріне еңбек ету құқын сөзбен емес іспен орындау, яғни, еңбек нарқы қазіргідей шенеуніктерге тәуелді болудан біржола азат етілуі тиіс. Әр отбасына баспана салуы үшін 10 сотық жер телімі берілуі тиіс. Бір сөзбен айтқанда, Тәуелсіздік құндылығы – ҰЛТ МҰРАТЫ айқындалуы тиіс. Сондай-ақ, ауылдағы жер шенеуніктерден алынып, ауыл халқы,

ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ ҰЛЫ МҰРАТЫН ҚАШАН СЕЗІНЕМІЗ?

ҮШІНШІ МЫҢ ЖЫЛДЫҚТА, МӘДЕНИЕТТЕР БӘСЕКЕЛЕСТІГІНЕ ТӨТЕП БЕРЕ АЛАТЫН
ҰЛТТАР ҒАНА ЕЛДІГІН САҚТАП ҚАЛАДЫ НЕМЕСЕ БАТЫС, ЕУРОПА ЖАҢА
МЫҢЖЫЛДЫҚТА ЕУАЗИЯНЫ ТӨРГЕ ШАҚЫРУҒА МӘЖБҮР!

ұлттық идеологиясы «Мәңгілік Ел» идеологиясы қайта жаңғырды. «Ұлы дала» ежелгі миссиясы «Ұлы жібек жолы» – «Ұлы трансұлттық жолы» болып шығыспен батыстың арасын қосқан заманауи жоңа миссиясын құрды. Елімізде экономиканың заманауи күре тамырлары болатын алып индустриялды, инновациялық жобалары іске қосылды. Ел шекарасы халықаралық заңмен заңдастырылып, алаш рухын ата жұртта қосып, бабалар аманатын орындады. ХХІ ғасырдағы өркениеттер тоғысы орын тепкен әлем өркениетінің орталығы Еуразия континентінің Астанасын қазақ елінің сары арқасында салып Абылайханның аманатын жүзеге асырды. Бар-жоғы ширек ғасырда орын алған бұл жаңалық, Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың аса зор қажыр-қайрат, тынымсыз еңбегімен мүмкін болғанын әлем мойындаған ақиқат. Бұл Елбасының әлемдік деңгейдегі саяси миссиясының мойындалуы. Әлем мойындаған жетістік – ол, нағыз ұлы істердің жемісі, ұлы мақсаттардың орындалуы. Ол ғасырлар бойы жалғасқан адамгершілік асыл қасиеттерге негізделген ұлы дала дипломатиясының шынайылығын дәлелдеп берді, әлемге мойындатты.

Алайда, мәселенің анығы: ғасыр көші сыйлаған «Ұлы Дала Елі» өз миссиясын жүзеге асыратын дәуір енді келді. Бұл жаңа Президент сайлауы мен бастау алатын Тәуелсіз қазақ елінің ұлттық мемлекеттік тарихнамасы болуы тиіс.

Ғасыр көші ат басын бұрған еуразия даласын отарлау, үстемдік ету, иелену мақсатындағы арандатушылар мен одан бетер өз тәуелсіздігін өзі мойындай алмайтын кіріптар, рухсыз қауымдардан ел жерін сақтап қалуға жауапты, ұлы даланың байырғы ұлты, Еуразияның иесі біз, иә біз қазақтар ғана! Яғни,

ауыл әкіміне берілуі тиіс. Аудан, ауыл әкімі қазіргідей білімсіз, биліксіз емес, ол керек десе өз ауылында құзіретті қожайын болуы, және мемлекет пен халық алдында сол жер, халқы үшін жанымен жауап беретін тұлға болып заңмен бекітілуі тиіс. Ауыл деген тұтыну тауарлары шағын өндірістерінің, шикізат өнімдері мен оны қайта өңдеу, дайындау, ірі мегаполистеі зауыттарға жөнелудің бір сөзбен айтқанда, қазіргідей мүлгіген ұйқының емес қайнаған еңбектің сахнасын сомдауы керек. Ең бастысы Қытайдағыдай ел көлеміндегі шағын өндірушілер тауарын экспорттауды логистикалық орталықтар реттейтін миханизм болуы керек.

Міне, сонда ғана халық өктем елдің өгей баласындай шарасыз жағдайдан, жұмыс жоқтықтан сөз қуған, көш артындағы сорлы халық қамытынан құтылмақ!

Яғни, тұңғыш президент Ұлы дала елі астанасын салу Абылай ханның аманатын қалай орындаса, ендігі кезекте Ұлы Абайдың туған халқын еңбекке, кәсіпке баулу, көш артында емес, көшбасшы ету аманатын орындау ұлы мұраты тұр.

Ұғынықты болу үшін айтатын болсақ: Кез-келген артта қалған елдерде бір ортақ ақиқат бар. Ол халқын мемлекетке тәуелді ету, яғни, мемлекетке масыл болдыру. Мұндай елдің әлеуметтік проблемалары еш уақытта да шешілмейтіндіктен, ол елдің экономикасы баянсыз болатынын халық көріп, біліп отыр. Қазір әлемде ғасырлар бойы мемлекет ретінде жер шарында өз картасы бола тұра экономикасы артта қалған, өте-мөте кедей, шарасыз күйде отырған 70-тен аса ел бар екен. Қытайдағы миллиардтан асатын халықты мемлекет асырғаса, қытай елі құрып кетер еді. Шынтуайтында, Қытай халқы өз-өзін асырап қана қоймай мемлекеттің экономикасын толтыруға үлес қосады. Ал

мемлекет оларға саясатпенен айналысу, сөз қуып бос жатуға емес, тек кәсіппен айналысуға іс жүзінде шынайы мүмкіндік жасайды. Бар болғаны осы. Жапондар, Корея, Швеция сияқты т.б. Еуропа елдерін алып қарасақ та, жерінде байлығы жоқ, алайда халқы кәсіби сауатты, еңбекқор. Ал мемлекеттері оларға ғылым, білім мен кәсіби біліктілік, кәсіпкерлікпен айналысуына шынайы мүмкіндіктер жасаған.

Ал қазақ рухани өресімен де, кәсіпкерлік мүмкіндігімен де нарық бәсекелестігіне қарсы тұра алмайды деп жүргендер: біріншіден, арандатушылар мен одан бетер қауіпті шолақ белсенділер; екіншіден, өз отанының патриоты болатын рух пен сана тәуелсіздігін бере алмаған қоғамнан шыққан жақсыны жаттан іздейтін, өзіне күдікпен қарайтын секемшіл, басқаға шүлгі беретін кіріптар адамдар; үшіншіден, әдеп мәдениеті, ар ілімі мен адамгершілік асыл қасиеттерді жадына сіңіре алмаған рухани кедей ата-анадан тәлім алған ұлттық ғұрыптан алшақ адамдар; төртіншіден, ұлттық рухы әлсіз, санасы тәуелді болғандықтан, өз санасындағы аға ұлттың ығында жүруді қалайтындар; бесіншіден, қазақ еліндегі аға ұлт – қазақ халқы екенін мойындағысы келмейтіндер... Шынтуайтында, көшпенділер өркениетіндегі кәсіпкерлік, шаруашылық үрдістерінің отырықшы мәдениеті әлем өркениетінің классигі болғаны бүгінде әлем мойындаған тарихи ақиқат!

Жеке адамға екі-ақ қажеттілік, ол ана тілі мен бас бостандығы. Осы екеуі тәуелсіз адам кез-келген мүмкіндікке қол жеткізе алады. Халықтың да ең басты құндылығы ана тілі мен сана тәуелсіздігі, рух тәуелсіздігі, бас бостандығын қамтамасыз етіп бере алатын ел тәуелсіздігі. Осы Тәуелсіздіктің шынайы мұратына жеткен халық ұлы мақсаттарды бағындыра алады.

Біздегі қоғамның осал тұсы осы болып отырғаны жасырын емес. Сондықтан, сана тәуелсіздігі, рух тәуелсіздігіне қол жеткізе алмаған ұлттың, тәуелсіздіктің ұлы мұратын сезіне алмауы: мүлгіген тыныштықтың күшті дауылын тудыратын ақиқат екені бүгінгі қоғамның басты қағидасына айналып кетуі мүмкін болып отырғаны осы! Сондай-ақ, қоғамдық өмірде кеңес дәуірінен мұраға қалғандай, ел дамуына кедегі жасайтын кері тартпа идеологиялар сақталып келеді.

Жаңа ғасырдағы әлемдік ақуал азық-түлік қауіпсіздігіне тікелей байланысты екені даусыз. Ал бұл үдеріс Еуразияның ұланғайыр шұрайлы даласында жатқан қазақ елі үшін мүмкіндік. Иә өзін асырап қана қоймай әлем халықтарының азық-түлік қауіпсіздігіне оң ықпал жасау арқылы экономикасын толтыруға, халықтың бақуатты өмір сүруіне қыруар мүмкіндік өзі-ақ келіп тұр. Бұл дала халқының байырғы кәсібі, ата кәсібі. Бұған технологияны шеттен іздеп қыруар ақша шашып, шынтуайтында халықтың әлеуметтік жағдайын жақсарту тетіктері кедргілерден көз ашпай отырғаны, елге пайда әкелу емес монополиялық шексіз шиеленістер, әлеуметтік құлдыраулар, елдік тұрақсыздықтар қауіпін молайтып отырғаны жасырын емес. Ал әлемдік экономикада шикізат тасымалдаушы мемлекеттердің құлдырау, тұтыну тауарлары мен инновациялық, ақпараттық технологиялардың қарыштап даму кезеңі қарқын алып бара жатқанына ешкімнің-ақ дауы жоқ.

Біздегі қоғамдық өмірдегі кәсіпкерлікке, ұлттық мүддеге байланысты ақиқат қандай?

Бұл халықтың бәрі біліп отырған, олардың ашу-ызасын тудырып отырған, астарлы ақиқат. Ауыл халқы үшін бірінші тіршілік көзі мал. Алайда, ауылдық жердегі

Ақтаудан курстасым Майра Ғұмарова телефон шалып: «Сәке, бір жақсы, бір жаман хабарым бар, қайсысынан бастайын» деген соң, «жаманын айта бер» деп жауап бердім. «Табылдан айырылып қалдық, ертең, 18 қазан күні, жерлейді. Жан-жаққа хабар берілді. Біраз адам ақтық сапарға шығарып салу үшін жолға шығыпты», – дегенде көзімнен жас ыршып кетті, тіпті күтпеген жайт, аузыма сөз түспей сілейіп үнсіз қалдым. Жақсы хабардың не жөнінде екендігі есімде жоқ, не тыңдағанымды білмеймін.

Содан жылдар шаңына көміліп жатқан жастық шақтың бақытты кездері, бүгінде дүйім жұртқа танылған қазақтың өнерпаз ұлы Табылды Досымовпен Қазақ мемлекеттік университетінің журналистика факультетінде бірге оқыған күндер мен студенттік өмірдің жарқын беттері тізбектеліп өтіп жатты.

Бізге Отан алдындағы борышын өтеп келген тығыншықтай, жинақы денелі Табыл 2-курсан қосылды. Аудиториядағы таныстықтан кейін бізге бірден араласып кетпей, жатырқағандай үзіліс кезінде бұрынғы курстастары Арман, Әбубәкір, Болатбек, Серіктердің маңында жүретін. Сабақ басталғалы біраз болғанды. Табылдың бізбен жақынырақ танысқысы келді ме, білмеймін, Алматының «Татарка» деп аталатын бөлігінде тұрып пәтеріне мені, Майраны, Сәулені қонаққа шақырды.

Шақырылған уақытта бардық. Сөйтсек, Әбубәкір, Болатбек, Табыл үшеуі Арманның үйінде тұрады екен. Арманның келіншегі, ұмытпасам есімі Махаббат болуы керек, дастарқанды жайнатып қойыпты. Сый-құрметтерін көріп, әр тақырып жайлы пікір алыстық. Содан жігіттер такси ұстап, бізді отырғызып жіберді.

Кейінірек Табылдыға да №5 жатақханадан орын тиді. Енді тіпті қоян-қолтық араласудың сәті түсті. Тобымыз көбейе түсті. Майра Ғұмарова, Сәуле Тілегенова, Мәншүк Мұқашева, Жұмабай Құли және осы жолдардың авторы, кейде Шоқан Сыздықұлы да қосылып қояды. Түрлі шараларды атап өткенде жұбымыз жазылмай бірге жүреміз.

Сол кезде Табылды Досымовтың атағы шығып дүркіреп тұрған-ды. Қоңыр даусы да құлаққа сүйкімді естілетін, өз туындыларын шебер орындайтын. Гитара шерткісі де бөлек, жүрек қылын шертеді, жан дүниенді баурайды. Оған даусы да үйлесе кетеді. Құлаққа жағымды дауыс мынадай ірі денелі Табылдан қалай шығып жатыр деп танданатынбыз.

Кейінгі кездегі даусы өзгерген. Төменгі курс студенттері оны пір тұтатын, көрген жерде манайына үйіріле қалатын. Табыл бәлсінуді білмейтін, айт деген өленін орындап беретін. Көбінесе қыздар жағы Жанат Әскербекқызының сөзіне жазылған «Қара гүл» әнін көбірек қалайтын. Өлендері жастық сезімнің әдемі сәттерін мезетінде әніне қосумен, шынайы суреттелуімен, терең ойлылығымен ұнайтын.

Біздің курс өте ұйымшыл еді. Оқу үлгерімі де жақсы курс болды. Кураторымыз Әбілфайыз Ыдырысов сабақ оқуымызға, қоғамдық жұмыстарға белсене қатысуымызға риза болатын. Бір-екі студенттен басқамыз көтеріңкі стипендия, яғни 60 сом аламыз.

Кенес заманында тамақтың бағасы 1кг. қант – 78 тиын, 1 кг. картоп – 15 тиын, бір бөлкен нан 20 тиын дегендей, бір айлық жол жүру билеті – 2 сом 40 тиын, ол билет автобуска да, троллейбусқа, трамвайға да жарамды.

Бұны жазып отырған себебім – ақшаны орынды жұмсай білген студенттің қалтасында 10-15 сом қалдыруға мүмкіндігіміз болды. Оған театр, мейрамханаға баратынбыз. Стипендияға дейін жігіттер жағы ақшасын жеткізе алмай қарындары ашып жүрсе де, білдіргісі келмейтін.

Бірақ келе-келе «тамақ – арыс» дегенді ұстанып, кешкі сағат 9-10 шамасында бөлмеге кіріп келеді. Әсіресе, Табыл гитарасын құшақтап, қасында екі-үш нөкерімен келіп: «Сәке, бір нәрсе қуырып жіберсең қайтеді», – дейді. Менде де тамақ қоры үнемі мол болады. Тез бір тамақ пісіріп жіберемін. Содан не керек, кішігірім сауық кеші басталды дей бер. Майра, Сәуле, мен, Жұмабай тағы басқаларымыз Табылдың әнін тыңдаймыз, кейде жаңа әнінің премьерасын да атап өтеміз, сөйтіп, түнгі 2-3-те тарасамыз.

Табылдың мінезі өр, ешкімге жалтақтап, жалпақтап жағынуды білмейтін. Өзі сөзуар да емес, орнымен ғана сөйлейтін, жас болса да орынсыз күліп жырғандауды

ұнатпаушы еді. Мактау сөзді де салқын қабылдайтын. Бірақ достыққа, жолдастыққа мейлінше адартуғын, өзінің ұнатқан адамына көңілінің төрінен орын беретін, сыйлаған адамына өзінің тарпаң мінезін көрсетпейтін, ренжітетін сөз айтпайтын. Көңіліне жақпаған адамын бір сөзбен түйреп өткенде, ол адамның пәсі төмендеп үнсіз қалушы еді. Студент кезінде-ақ байсалды, өз бағасын білетуғын. Сонымен бірге жақсы психолог, адам танығыш болатын.

Сол кезде оның «Кешіккенің қайткенің», «Білмеймін», «Мен саған ғашық емес ем», «Биіктік», «Ұнатамын мен сені», «Қазақ

ұшып тұрып: «Бұл ол жігіт емес, осындағы бір құрылыста істейтін жұмысшы ғой. Адамға адам ұқсай береді емес пе?» – деп жымын-жымын етіп өзінен-өзі мәз болғаны бар.

Кафеден шығар сәтте ғана Табыл жаңағы өзін таныған кісілерге барып, рақметін айтып қостасты.

2-курсты ойдағыдай тәмамдап, әрқайсымыз аулымызға каникулға жиналып жатқанбыз. Түске таман Табылдың бөлмесіне кірдім. Ол да заттарын жинастыру үстінде көрінді. Көзім кереуеттің басындағы кішкене ғана ақ қалтаға түсті. Әуесқойшылығым ұстап «Бұл не?» деп сұрадым.

«Пір Бекет атаның топырағы, өзіммен бірге екі жыл армияда болғанымда да осылай бас жағымда тұратын» – деп жауап қайырды.

НАРҚАСҚА

жігіт еді

*Бард-әнші
Табылды
Досымов
туралы сыр*

Бір-бірімізге ренжісек, сөйлеспей қоятынбыз.

Бір-екі күннен соң аудиторияда маған хат жазып жіберіпті. Достың көңілі кінәмшіл десек те, еш нәрсе болмағандай бұрынғыша араласып кеттік.

Университетті бітіріп «балапан басына, тұрымтай тұсына» дегендей, әрқайсымыз Қазақстанның әр түкпіріне жол тарттық.

1990 жылдан бастап қоғамдық формацияның ауысуы басталды. Дүкен сөрелері тып-типыл. Алматыда тамақ өнімдері карточкамен берілетін. Жолдамамен Табыл да Атырауға кетті. Мен Алматыда қалып «Агитатор Казахстана» – «Қазақстан үгітшісі» екі тілде шығатын журнал, кейін «Позиция», «Сұхбат» орыс-қазақ тілінде шығатын газетте қазақ бөлімінің редакторы болып қызметке тұрдым. Алматыда қалған қыз-жігіттермен ғана хабарласып тұрамыз.

Табыл сол кеткеннен мол кетті. Хабарсызбын. Тек анданда ұзын құлақтан әр түрлі хабар естимін. Қайсы өтірік, қайсысы шын екенін бір Құдай білсін. Кейін «Халық кеңесінде» жүрген кезімде «Табылдың жұбайы қайтыс болыпты, газетке курстастар болып көңіл айту берейік», – деді Серік Қаражанов. Сонымен көңіл айту бердік. Кейін газет жабылды. Кезекті демалысымды алып елге келдім. Шешем Зүлфия қартайған, күтім керектігін біліп, шешемнің жанында болуды жөн санап, Алматыға оралмадым.

2008 жылғы 25 қаңтар күні ауыл әкімі біздің үйге бір баладан хат беріп жіберіпті. «Сізге курстасыңыз келе жатыр. Табыл Досымов деген, ертенгілік кеңсеге келіңіз. Сағат 8-де телефон шалады. Кабинеттен сөйлессіз» делінген еді хатта. Ол кезде ауылда байланыс тек әкімшілік пен поштада ғана еді. Содан кеңсеге келіп, телефон қашан шылдырайды деп отырмын. Сағат 10.30 болды. Уақыт өтіп жатыр, қыс қатты, қар қалын деп шықпайтын болды ма деп

«Жас Алаштын» батыс өңіріндегі тілшісі Баянды Сәрсенбинаға хабарластым. Ол: «жолға ерте шығып кетті. Ендігі жетіп қалған болар» деді. Содан кеңседен асығыс шығып, жолға қарасам, бір джип Аккөл селосының орталық көшесіне кіріп келеді екен. Соған қарай шапшаң басып келемін. Олар да көріп көше ортасына тоқтады. Ішінен жалаңбас, свитер киген Табыл шығып, құшағын айқара ашып, күліп тұр. Мен де құшағына қойып кеттім. Ол мені көтеріп алып шыр айналдырды. Өзінің екі езуі екі құлағына жетіп мәз болып тұрды. Қасында сол кезде «Егемен Қазақстан» газетінің Ақтөбе облысындағы тілшісі Бердібай Кемал, ақтөбелік белгілі кәсіпкер Бижан Қалмағанбетов бар. Екеуі бізге қызыға қарайды. Бердібайды ҚазМУ-дан танимын. Екеуі Табылдың шашбауын көтеріп жүргенге ұқсайды.

Үйге келген соң ескерткіш болсын деп залда суретке түстік. Бердібайдың айтуынша, Табыл Ақтөбе жеріне аяғы тиісімен мені іздепті. «Ақтөбе» газетінде Сәнім Ысқаққызы деген тілшінің мақалалары жарық көретін. Содан редакцияға барса, мен емеспін. Редактордың орынбасары, ақын Ертай Ашықбай: «білсе Баян Сәрсенбина біледі» деп Баянға жібереді. Баян әкімге телефон шалып, ауылда ма деп сұрайды да, мені хабардар етуді өтінеді.

Сөйтіп, қасындағы серіктерінің қақаған қыста 250 шақырым ұзақ жолға шықпай-ақ қойсақ қайтеді дегеніне қарамай, ешкімнің айтуымен жүрмейтін, өз дегенін істейтін Табылкен: «18 жылдан бері көрген жоқпын, туған апамдай еді», — деп көнбейді. Жолдастары да амалсыз келіседі. Табылдың айтқаны: «Сағындым, он сегіз жылдан бері көрген жоқпын. Студент кезімде дастарқаныңды жайып бізді асырады. Еш жерден аты-жөніңді ұшырастырмадым, қалай өмір сүріп жатқаныңды, амандығыңды көрдім. Енді сұраған адамдарға айтамын», — деп төрімде етпетінен, кеудесіне жастықты басып, көңіл күйі өте көтеріңкі жатқаны — күні бүгінге дейін көз алдымда. Сонда ғұмырының қысқа боларын сөзді ме екен, маған «Тәтті мұн» деген компакт-дискісін ұсынып тұрып, «Сәке, анда-санда осы әндеріммен дискотека жасап тұрарсың» деген еді-ау!

Мені қыстың көзі қырауда сонша жерден арнайы іздеп келгені бір ойландырса, мына достықтан, туыстықтың қадірі кетеуі кеткен заманда менің қадірімді, болмашы ғана жақсылығымды бағалауы толғандырды, жан дүниемді тербеп, тебірентті. Жүрегіндегі адалдық, шынайы сыйластық, алабөтен құрметті көріп, кеткен соң бір тербелісте болып, үш күн бойы қатты толқып жүрдім, тіпті, жылағым келді.

Табылмен көріспей тұрғанда

5 қыркүйегіне сәйкес келді. Содан бұл бір жақсы күн ғой деген оймен Табылға телефон шалдым. «Бүгін Қадір түнін күтетін кеш...» — дей бергенім сол еді: «Мен ондаймен айналыспаймын», — деп жауап берді. Өзінің еш нәрсеге зауқы соқпай тұрғанын аңғардым да, әңгімені аман-саулық сұрасумен бітірдім. 41 күннен соң жаманат хабар естимін деп ойлаппын ба?

Сұм ажалдың қандыған оғы қапыда Табылдың тиеті деген үш ұйықтасам түсіме кірер ме? Соңғы тілдесуім 5 қыркүйек жадымда сақталып қалды.

Табыл талай рет туған жеріне қонаққа шақырған. Университеттің соңғы курсының аяғында үйлену тойына шақыра келіп, «Сәке, біздің елді де көріп қайтыңыз», — деген-ді. Атырауға сапардың сәті бір түспей-ақ қойған.

«14 қазан күні Табылдың қайтыс болғанына бір жыл толады. Соны достарының бәріне хабарлап жатырмын. 13 күні Индербор аудандық мәдениет үйінде «Әнімен әуелеген дүние — ғұмыр» атты еске алу кеші етпекші, оның шақыру билеті — біздің үйде. Сонда естелік айтасыздар», — деп Қарлығаш телефон шалды. Баратын болып жұмыстан сұрандым.

Атырау — Ақтөбе пойызынан Бижан күтіп алды. Алдымнан Табылдың шықпағаны, мүлдем шықпайтыны Атырау жеріне табаным тиісімен көңілімді босатты. Еріксіз жас шыға берді. Туған жерінді сүйетінсің, қазақ деген елінді сүюдің үлгісі өзің болатынсың, нағыз патриот едің.

Сенің бір жылдық кәдене сені білетіндер, араласқандар қызметтес болғандар, достарың жан-жақтан ағылып келді. Мәдениет үйінде жиналған халық алдында естеліктер айтылды. Өзің араласқан адамдарыңды сыйлай біліпсің, өзіңді сыйлата біліпсің. Көпшіліктің қимас адамына айналыпсың. Жиналған достарың, қызметтестерің, балалық шақтың бал дәуренін бірге өткізген жан достарың шын жүрекжарды сөздерін айтып, сені сағына еске алысты. Алматылық Шымыр бастаған, ақтаулық, ақтөбелік достарың қостап басына ақ мәрмәрден кесене тұрғызды. Достарың достық парызын адал орындады. Садақа дастарқанын досың Рашит Шақуов әдемі жүргізді. Оралдан келген ағаларыңның бірі Сағынтай Бисенғалиев «Өмірзая» деген өлеңін оқыды. Ұлың Абыл деген Аслан Сапарғали өңдерінді шырақдай. Бәрі де ойдағыдай болғанымен, өзінің орнын ойсырап тұрды, тек сен жоқсың. Қалың елің ғана емес, тұтас халқың сені сағынды. Бірақ артыңда қалған әндерің, өлеңдерің — көңілге медеу. Соған жұбанамыз. Сенің өнеріңді бағалайтын, өңдеріңді сүйіп тыңдайтын тыңдарманың барда, ізінді қуған жастар барда сен халықпен біргесің.

Еріп түскен тамшыдай, Қас қағым сәт — өмір бұл.

Біз бәріміз сыйға сиған Затындаймыз оның бір, — деп Борис Пастернак жырлағандай, сыйға алған өміріңді мағыналы өткізіп, еліңе, халқыңа қызмет еттің. Әдемі әндеріңмен рухани нәр бердің. Бұл аз нәрсе емес. Толағай деп таныған қазақтың нар ұлдарының бірі екендігіңді халқың әлдеқашан мойындаған.

Сәнім БАЙМАҒАНБЕТОВА,

Әйтеке би ауданы
Ақтөбе облысы

■ ӨНЕР

Табылдың әндері

ДЕНДЕРІМ — БАЙТАҚ МЕКЕНІМ

Дендерім менің — ардақты елім,
Шаттыққа толы айналаң.
Ата-бабадан мұраға қалған,
Жайықтың бойын жайлаған.

Қайырмасы:
Төсіңде сенің жасарып, жайнап,
Бақыттың білдік не екенін.
Жасай бер, жаса, жанарған аймақ,
Дендерім — байтақ мекенім.

Дендерім менің — кең жерім менің,
Байлыққа толы белдерім.
Махамбет пенен батыр Борандар,
Қыран боп туған ерлерім.

Қайырмасы.

Ардақты елім — айбыным менің,
Күмбез тау, шалқар айдыным.
Дендерім менің — кенді елім менің,
Қазаққа ортақ байлығы.

Қайырмасы.

АЛМАТЫДА ҚАЛҒАН ҚЫЗ

Сен де армансың, мен де арманмын, арманбыз,
Армандарды армандарға жалғармыз.
Саған құсым қалықтайды алыстан,
Аманбысың, Алматыда қалған қыз?!

Мен де еркемін, сен де еркесің, еркеле,
Еркеліктің елік-күні келте ме?!
Күйіп-күйіп, күпті болған жүректі,
Өтінемін екінші рет өртеме!

Сағыныштан жанарыма жас тола,
Өзің болып қол бұлғайды астана...
Лүпілдеген жүрегіңсің сен менің,
Қалайша оны жұлып берем басқаға?!

Сен де армансың, мен де арманмын, арманбыз,
Армандарды армандарға жалғармыз.
Саған құсым қалықтайды алыстан,
Аманбысың, Алматыда қалған қыз?!

АРАЛ ҚЫЗЫ

Қасиетті Каспийдің ұлы едім мен,
Атырау ем, Жайық ем жүрегіммен.
Аралдық қыз бір күні арал болып,
Қол бұлғадың дария білегіңмен.

Қайырмасы:
Сарқылдың ба тірліктің таласына,
Бір мұң жатты көзіңнің шарасында.
Аласұрған кез қайда аралдық қыз,
Арал болып сарқылып барарсың ба?!

Алғысы жоқ тірліктен қарғысы көп,
Өзгере ме, өзгермес мәңгі сурет.
Қартадан көр Каспийім, Аралыңды,
Тұрған жоқ па құшақтап алғысы кеп.

Қайырмасы.

Ақ Еділден айырылған арман ұлы ем,
Сен мұнайсаң, мен қалай жалған күлем.
Тулап жатқан Каспий боп ақтарылып,
Толтырармын бір күні арнаңды кең.

Қайырмасы.

ШАЛКӨДЕ

Жайқала біткен сайда гүлдерің,
Жағалай қонған қойнауыңда елім.
Жауқазын гүлдер жаным жайлы,
Жаннаты жердің жайлауым менің.

Қайырмасы:
Шалкөде!
Шалкөде!
Арманым менің,
Ардағым менің сенде!
Шалкөде!
Шалкөде!
Сырларым менің
Жырларым менің сенде!

Асқақ Алатау құмарым ба едің?
Асуларыңа шығамын дедім...
Асанқайғының арманымысың,
Жайлауым менің — жұмағым менің.

Қайырмасы.

К.ТОКАЕВ О СТОЛИЧНОМ LRT: «НЕТ ПЕСНИ ПЕЧАЛЬНЕЕ НА СВЕТЕ»

Этим летом разразился очередной скандал в Нур-Султане. Президент Касым-Жомарт Токаев раскритиковал инициаторов проекта столичного LRT. Он уже пообещал наказать виновных в этом дорогом проекте, назвав строительство линии легкорельсового транспорта нецелесообразным. Эксперты говорят, что такие аналогичные проекты стоят 3-4 раза дешевле. Глава государства сказал, что вместо удобного вида транспорта горожанам предложили дорогостоящую игрушку, которая не окупит вложений. «Нет песни печальнее на свете» – так охарактеризовал президент проект LRT.

ящее время по схожему маршруту от аэропорта до нового вокзала пассажиропоток составляет всего 2 тыс. человек. И как вы собираетесь увеличить пассажиропоток в 70 раз? Мне непонятно. Есть риск, что некупаемый проект повлечет постоянное получение субсидий и ляжет бременем на государство в целом.

Оказалось, маршрут LRT не только пролегал по слабозаселенным районам столицы, но даже с учетом роста города не было необходимости в таком проекте. Для такой цели достаточно было пустить около 10-15 скоростных комфортабельных (удлиненных) автобусов по выделенной полосе. Надо понимать, что общественный транспорт не всегда бывает рентабельным, даже если он представлен обычными автобусами, а LRT в столице будет явно убыточным – оплаты пассажиров за проезд не хватит даже на его обслуживание, не говоря об окупаемости.

Поэтому необходимо признать правоту президента, признать ошибочность проекта, остановить его финансирование и свернуть его (на данное время сделано 15% работы). Ведь LRT никогда не окупится и будет очень сильно обременять бюджет столицы. А возведенные массивные опоры эстакады можно демонтировать и использовать в других проектах.

Строительство LRT в Астане финансировалось за счет займов государственного банка развития Китая под гарантию правительства Казахстана. Проект оценили в умопомрачительные 1,8 миллиардов долларов. Сейчас китайцы финансирование прекратили, и достоверно неизвестно, что спугнуло китайского инвестора. Можно лишь догадываться. Возможно, убыточность проекта, его большая дороговизна, нецелесообразность,

скромный пассажиропоток и другие риски.

И печаль «песни» в том, что в таких крупных проектах теряются большие деньги. Например, во время строительства EXPO-2017 было похищено 10 миллиардов тенге из компании «Астана ЭКСПО». А о пропаже денег в проекте LRT президент К.Токаев сказал следующее: «Кстати говоря, и мы все знаем, 100 млрд тенге – часть китайского кредита в «Астана банк», они как, все уже, пропали?»

ПРИШЛО ВРЕМЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТДАЧИ ОТ СТОЛИЦЫ

Развитие страны во многом зависит от столицы, ее бюджета, экономики, производства, науки и т.д. В идеале это не только административный, но и культур-

а не, допустим, проект строительства системы ливневой канализации?

Ведь Нур-Султан подвержен наводнениям, подтоплениям, особенно в последние годы. К тому же изучение многих природных факторов района новой столицы говорило о том, что ее строительство обойдется очень дорого из-за геологических, климатических особенностей.

В Астане грунт насыщен водой и солью, подземные воды находятся крайне высоко, чрезмерная заболоченность, стоячая вода, кругом соленые озера, густо заросшие камышом. Наличие соли и болота – первый признак природной аномалии, которой нужно избегать при выборе строительства села или города. В междуречье Нура – Ишим вода также близка к поверхности. В пойме Ишима

ный, научный, экономический, промышленный центр. У нас же столица лишь с 2016 года перестала быть дотационным городом. До этого года город был самым «убыточным» регионом Казахстана – огромные средства ушли как на его строительство, так и на многочисленные мероприятия. Нур-Султан – исключительный для страны город, поэтому на его развитие денег не жалели.

Ныне пришло время экономической отдачи от столицы, возврата тех огромных средств, выделенных на ее развитие. Пришло время пересмотра стратегии развития столицы. Ведь Нур-Султан – не только молодой, но и чрезвычайно дорогой город. Конечно, определить, сколько денег ушло на строительство Астаны крайне сложно. Однако в общих чертах необходимо провести «ревизию» и подвести «сальдо» всевозможных расходов, подвести итоги и определить пути дальнейшего развития столицы.

Например, по какой причине выиграл проект столичного LRT,

ВМЕСТО LRT – СИСТЕМУ ЛИВНЕВОЙ КАНАЛИЗАЦИИ

К тому же строить нужно было не только с учетом грунта, но и с учетом сильных морозов и ветров. Недаром по разным причинам падают облицовочные плитки с новых домов, не говоря о трещинах в стенах. 40-градусные морозы «проверяют» не только качество работы, но и качество строительных материалов. Особенно сложно приходится при строительстве частных домов – нередко на глубине 80 см может появиться вода, а сильные морозы могут внести некоторые «коррективы» в фундамент построенных домов.

Например, скорее всего из-за климатических особенностей в свое время произошло обрушение строящейся конструкции декоративного моста EXPO-2017. Недаром Айдын Рахимбаев, контролирующей акционер и председатель совета директоров компании VI Group, предложил внимательнее приглядеться к фотографиям, на которых видно, что «конструкция обломилась не в месте сварных швов или монтажных креплений, а таким образом, как будто ее срезали». Айдын Рахимбаев заявил: «Наш предварительный вывод после консультаций с инженерами – 90-метровая ферма не выдержала сжатия металла в холодный период из-за несоответствия химического состава металла заявленной в документации прочности, хотя металл и его эксплуатация обычно рассчитываются с учетом его сжатия-растяжения при морозе и в жару».

К тому же по законам природы левый берег обычно ниже, чем правый: правый берег Ишима расположен на несколько метров выше левого, и по этой причине на левом берегу Целиноград не застраивался. Ведь этот город подвержен наводнениям. В частности, в 1949 году (время испытания первой ядерной бомбы в семиплатинском полигоне) левый берег ушел под воду. По тем же природным законам при обильных осадках грунтовые воды поднимаются.

Надо было учитывать такие особенности при строительстве Астаны. По этой же причине русские переселенцы в свое время свои поселения строили на правом берегу. А на левом берегу располагался только городской парк, который хорошо рос, потому что влаги было предостаточно.

В последние годы заметны изменения климата, а столица построена даже без учета особенностей рельефа и грунта. Например, в Алматы весной были частые ливни. А такие ливни опасны для Нур-Султана с его реками, озерами и болотами. Пренебрежение к элементарным градостроительным нормам в контексте природных стихий приводит к наводнениям, которые участились в последние годы. Непродуманное расположение новых зданий без дренажа перекрыло пути естественному стоку воды, что привело к подтоплению некоторых районов Нур-Султана.

Пострадавший от самопро-извольной бомбардировки с горящего склада боеприпасов город Арыс решили открыть для его жителей раньше изначально планируемого срока. Дело в том, что буквально за 4 дня, пока населенный пункт оставался полностью закрытым от гражданских лиц, властям удалось полностью «зачистить» его от мин и боеприпасов, лежащих на улицах, а также провести работу по выемки снарядов во дворах частных домов. Эти дома опознавали по пробитым стенам дворов или сильно поврежденным крышам самих строений.

БУДТО ЧТО-ТО СВЫШЕ СПАСАЛО И УБЕРЕГАЛО ЛЮДЕЙ

В те минуты, как рассказывает житель Арыса Инютин, как будто бы что-то свыше спасало и уберегало людей от гибели под бомбежкой. Например, его друг с этой же улицы тоже в панике вместе с женой выбежал на улицу — за ворота дома, как тут же им за спину прилетел мощный снаряд, разорвавший крышу их дома и взорвавший жилище.

Более того, как вспоминает Олег, уже тогда жители Арыса все ясно поняли: нужно бежать за город и там ждать помощь. Только по его улице бежала колонна и ехали машины в четыре ряда. Выбора не было: всех, кто выбежал из домов, а выбегали многие — мигом захватывала эта мощная людская волна и несла за город.

Сопротивляться было бесполезно, ты только мог создать давку и усилить панику. Но как вспоминает Инютин, по какому-то немислимо счастливому проведению, давки удалось избежать: никого не задавили и не затоптали.

Его убежавшего вместе с семьей и многими другими горожанами на близлежащую гору, оперативно подобрали акиматовские автобусы.

В тот же день всех распределили по школам, обеспечили матрацами, сменной одеждой, гигиеническими принадлежностями, питьем и едой.

В этом плане, спасемуся жителю Арыса остается лишь констатировать: транспорт региональные власти подали быстро, как только можно. Как невозможно было предугадать, что из-за очередной оплошности и безалаберности военнослужащих войсковой части, прямой угрозе жизни подвергнется население целого города.

И Мансур Мамадов, и Дусанбек Кабулов и Николай Бирюков в один голос утверждают, что в Арысе сгорело немало частных домов, а большинство из них, как и магазины города, были серьезно повреждены падающими снарядами.

Поэтому единственно правильным решением было — вытаскивать оттуда людей и временно закрывать город. Ведь первая волна артобстрела каким-то чудом пришлась мимо больших скоплений людей и мест их нахождения.

Даже учитывая то, что много тяжелых снарядов и коварных гильз летело прямо вслед за убегающими в степь людьми. Однако каждый раз боеприпасы падали на пустое место или пролетали мимо спасающихся жителей Арыса.

Впрочем, как уверяют спасенные, они все собирались вернуться в город через час-другой и если бы их тут же по «горячим» следам не перехватили присланные акиматом автобусы, они бы так и поступили. И возможно, что больших челове-

АРЫС: БУДТО ЧТО-ТО СВЫШЕ СПАСАЛО И УБЕРЕГАЛО ЛЮДЕЙ

ческих жертв тогда никак не получилось бы избежать.

Наша последняя история о том: «как это было», посвящена напасту — как люди теряли друг друга в момент разразившейся катастрофы.

Причем многие потеряли своих родственников в основном по одной причине: в первые минуты паники и бегства из города люди просто теряли или забывали свои мобильные телефоны, а вспомнить цифры номеров были не в состоянии.

Подобная история произошла и со служащей той самой злополучной войсковой части №44859 Ириной Павленко. Она одной из первых заметила ровные, будто аккуратно подстриженный газон, языки пламени вдоль складских помещений, забила тревогу и застала приезд пожарных машин. Но было уже поздно: первый страшный взрыв чуть было не убил ее с коллегами. Помогло лишь то, что они, следуя инструкции безопасности, отошли на приличное расстояние и спрятались за укрытие в момент безуспешного тушения огня пожарными расчетами.

«БЛОКАДНЫЙ» СКОТ АРЫСИ

Так вышло, что когда почти 100% жителей 45-тысячного города в Туркестанской области покинули свой населенный пункт, перебежав городскую черту, где их подхватили автобусы акимата и службы чрезвычайных ситуаций, в самом Арысе, во многом состоящим из частного сектора, в личных подворьях остались домашние животные.

Ситуация усугубилась еще и тем, что многие дома, сильно пострадавшие от удара взрывной волны, оказались в прямом смысле открытыми всем ветрам: с сорванными с петель воротами, выбитыми стеклами, вывороченными рамами окон, сломанными крышами, пробитыми заборами и т.д.

Тот домашний скот, которым находился внутри подворий, при условии, конечно, что он не пострадал, получил возможность

беспрепятственно выйти наружу и разгуливать на воле. Что, в принципе, и неплохо, так как многие овцы и коровы смогли получить доступ к естественным кормам — травмам вдоль переулков и зеленым растениям на микроучастках в городе, пастбищам возле городской черты. И хорошо, если они таким же образом решили проблему доступа к воде.

Другое дело, что большинство тех заблудших коров и овец, что мы встретили в разбомбленном микрорайоне «Коктем», блуждали по округе потерянными, отрешенными и, очевидно, голодными и мучимыми жаждой. Ведь растительность в этой части города практически нулевая, а воды — будь-то естественных ручьев, арыков или хотя бы колонок, возле которых всегда есть разлитая влага, там не было.

Страшно представить и то, что происходило с сельскохозяйственными животными, все же очутившимися запертыми в амбарах и хлевах.

Впрочем, как уверяли местные власти, разбредшийся, потерявшийся домашний скот по всему городу собирали команды волонтеров, работников ветеринарных служб и просто полицейские с ЧС-никами.

Собранную таким образом скотинку доставляли на централизованный пункт сбора КРС и МРС за городской чертой.

Скорее всего, местные жители, которые вернулись в те дни домой в Арыс, столкнулись с неожиданной дилеммой: как опознавать свой скот? Не для кого не является особым секретом, что во многих городах, населенных пунктах и селах Туркестанской области домашние сельскохозяйственные питомцы свободно разгуливают по улицам и обочинам трасс, причем очень часто без опознавательных бирок.

Это, конечно, огромное упущение и разгильдяйство со стороны хозяев животных, тем более что программа биркования и нумерации скота уже давно была успешно внедрена во всех регионах страны. И внедрял ее, кстати, бывший ми-

нистр сельского хозяйства Асылжан Мамытбеков.

Не скажу насчет кражи и угонов скота, которые может быть и имели место быть в период, последовавший после хаоса и закрытия города, но доказательств этому у меня нет. Тогда как случаев мародерства всего за четыре дня вынужденной «блокады» города официально было зафиксировано только три.

В общем, надеюсь, что большинство животных все же выжило и благополучно нашло своих прежних настоящих хозяев.

Кстати, по этому поводу высказывался и Главный санитарный врач РК Жандарбек Бекшин. Он заявил, что санитарная служба взяла под контроль все эвакуационные пункты, которые находятся в Шымкенте и на территории области. В Арысе прошла полномасштабная дезинфекция торговых площадей, базаров, мест общепита, где подверглись гниению остатки продуктов.

ПРОВОКАЦИИ ПРИЕЗЖИХ «ГАСТРОЛЕРОВ»

Аким Туркестанской области Умирзак Шукеев заявил, что отстраиваемые заново и ремонтируемые дома жителей города должны выглядеть одинаково, без разнобоя: красный цвет, металлочерепица, никакого шифера, стопроцентная окраска стен, палисадник или калитка.

Также он поручил раздавать гуманитарную помощь в однотипных пакетах и в четкое определенное время, чтобы люди знали, когда им приходиться за продуктами питания.

Напомню, что каждый регион Казахстана взял под контроль по одному из 17 секторов восстанавливаемого города Арыс. От каждой области сектора курируют заместители акимов по делам строительства.

Помимо Фонда помощи пострадавшим Арыси, из местного бюджета выделен дополнительно 1 млрд. тенге, оставшиеся деньги сформированы за счет республиканских средств. Всего же на покрытие обещаний местных и республиканских властей о выплате по 100 тысяч тенге каждому жителю города Арыс собраны финансовые ресурсы в размере 4 млрд. 480 млн. тенге.

Умирзак Шукеев призвал проверить конкретные вызывающие подозрения заявления, разоблачить их авторов и выставить на суд общестственности.

Помимо отъявленных хайповоров, аким Туркестанской области призвал не щадить тех, кто попадется на мародерстве и воровстве при разборе гуманитарной помощи, подчеркнув, что важно фиксировать подобные случаи на установленные на складах и в павильонах видеокamеры. По его мнению, этих лиц также необходимо придавать позору и поруганию.

Недаром на первом аппаратном совещании, которое аким Туркестанской области Умирзак Шукеев провел в возрождающемся Арысе, был поднят вопрос о продолжающихся провокациях приезжих из Шымкента «гастролеров».

Некие молодые люди в черных масках ворвались в школу, где временно располагаются ожидающие реконструкции своих жилых площадей граждане - пострадавшие жители Арыс. Они принялись пугать их якобы ползучей радиацией, которая распространяется после взрывов в городе. Поэтому, дескать, они напялили на свои головы маски, чтобы те лучше защищали их от окружающей среды и воздуха.

Не знаю, что может быть глупее: муссировать псевдотематику «Чернобыля», которая на пару минут способна запудрить мозги поклонникам сериала, по невероятному совпадению очутившимся в эти дни в Арысе среди обездоленных женщин и детей. Ведь разожилам, их потомкам, родственникам и гостям хорошо известно, что на попеременно взрывающемся складе боеприпасов хранились артиллерийские снаряды, а не химическое или бактериологическое оружие.

Или пытаться на полном серьезе доказать, что от радиации спасает черная маска, а не скафандр. Но, видимо, какие туповатые кукловоды этим руководят, такие же исполнители им под стать подобные провокации и осуществляют.

«Вторым номером» стало выступление некой «заряженной» женщины, которая разъезжала по Арыси и закатывала истерику в людных местах с криками: «Караул! Произошел новый взрыв (который, видимо, она только и слышала), спасайся кто может!»

Недооценивать такие явно спланированные провокации со специально подобранными людьми, не стоит. Как сказал на совещании сам Умирзак Шукеев, «такие вещи по незнанию не делаются, все это делается специально».

Поэтому в этих случаях, как нам кажется, должен работать Уголовный кодекс — суровый и непримиримый, а не убеждения и увещевания.

СМОЖЕТ ЛИ ВЛАСТЬ ЗАГОВОРИТЬ

На протяжении всего периода нашей суверенной истории перед казахстанским обществом стоит проблема перехода деятельности всех госструктур на государственный язык. Ситуация по сей день остается довольно невнятной. А совсем недавно на самом высоком уровне прозвучал призыв-требование проводить заседания правительства и парламента на казахском языке. Однако последующие события показали, что здесь существует много подводных камней.

В этой связи возникают вполне закономерные вопросы, которые samonitor.kz адресовал нашим известным соотечественникам:

1. Насколько реально в сегодняшних условиях проводить заседания правительства (в том числе и отраслевых министерств) на государственном языке? Способна ли отечественная бюрократия осуществить этот переход на таком качественном уровне, который бы гарантировал эффективную работу государственной машины на всех этапах власти?

2. Сможет ли предлагаемая мера катализировать процесс перехода всего общества на казахский язык? Иначе говоря, приведет ли она к повсеместному расширению сферы применения государственного языка населением страны?

3. У нас еще с 1990-х неоднократно издавались нормативные акты, в которых назывались вполне конкретные сроки перевода делопроизводства в госорганах на казахский язык. Однако, за исключением некоторых областей, такой перевод так и не состоялся. Почему? Какие тут были объективные и субъективные причины?

4. Не раз отмечалось: многие наши законы и подзаконные акты писались на русском языке (а порой являлись прямой калькой российских), а уже потом переводились на государственный язык. Так ли это на самом деле, и возможно ли изменить ситуацию?

формацией его в конфликтную ситуацию. Если этой группе населения не предоставить возможностей для осуществления своей профессиональной деятельности на родном языке, то это может негативно отразиться на их карьерах, ударить по социальным лифтам, а в дальнейшем сгенерировать протест. В принципе, такие настроения можно ощутить уже сегодня.

2. Такая мера приведет в соответствие потребности общества в услугах, которые оно хочет получать на родном языке. Сейчас этого нет. К сожалению, сегодня тот же 25-летний гражданин, беря кредит в банке, не может получить документы на государственном, то есть родном для него, языке. Этот диссонанс должен быть убран, а ситуацию необходимо привести в соответствие с демографическим трендом: уже сегодня доля казахов достигла порядка 74-х процентов от общей численности населения страны.

К тому же нужно учитывать, что средний возраст казахов составляет порядка 28 лет. И это очень серьезный фактор, который нельзя дальше игнорировать. Мы и так несколько запаздываем, и поэтому необходимо успеть на уже уходящий поезд и сделать все, чтобы избежать каких-то нежелательных катаклизмов. Необходимо привести предоставление госуслуг и возможности для коммуникации в соответствие с потребностями растущего населения.

В прошлом году более 70 процентов выпускников школ сдавали ЕНТ на казахском языке. А 90 процентов первашей сели за парты в казахских классах. И это на самом деле очень важные и принципиальные показатели изменений, происходящих в нашем обществе.

3. К объективной причине можно отнести неэффективность в целом госаппарата по реализации госпрограмм. Это видно не только в том, что касается внедрения и расширения сферы применения государственного языка, но и во многих других вопросах, когда те или иные государственные проекты не реализуются в сроки либо не приносят желаемых результатов. Поэтому негативные тенденции, связанные с внедрением государственного языка, стали частью общей управленческой проблемы.

Что же касается причин субъективного порядка, то они частично сняты, но кое-где еще продолжают существовать. Вот, к примеру, я не могу сводить своих детей в кино на казахском языке. А для меня это принципиальный вопрос. Хотя я сам отношусь к русскоязычным казахам, для меня важно, чтобы мои дети росли в среде родного языка. Но почему-то применительно к тому же кино у меня нет такой возможности. Причем речь идет не о государственных структурах, за это ответственных, а о частных. Поэтому я подозреваю, что имеет место некий саботаж. Видимо, невидимая рука рынка все же есть (смеется), и она тормозит процесс расширения сферы использования государственного языка. Наверное, прокатчикам это невыгодно.

4. Что было, то было. Это следствие болезни роста, но ситуация рано или поздно изменится.

Примерно полгода назад я давал интервью по языковой проблеме и сказал тогда, что процесс перехода на государственный язык не будет постепенным, а произойдет быстро, за год-два. То есть он будет носить взрывной характер.

Большинство из нас думает, что не умеет говорить на казахском. Но на самом деле, если любого из нас закинуть в сугубо казахскую среду (в тот же аул), то через неделю мы сами будем удивляться, что до этого разговаривали преимущественно на русском языке. Поэтому я и думаю, что процесс перехода

произойдет быстро. В какой-то момент все мы заговорим на казахском. Во всяком случае, наши дети.

Национальный банк еще три года назад издал четырехтомный словарь финансовых терминов. Шикарное издание, там есть все, что необходимо для дела. В этой связи вспоминается изречение президента «НР»: «Если бы мы знали все, что мы знаем, то мы стоили бы на рынке в сто раз дороже».

Для перехода на казахский язык за все эти годы было сделано немало, а то, чего еще не хватает, будет сделано в ближайшее время.

Джанибек СУЛЕЕВ,
веб-издатель:

«ВРЯД ЛИ ТАКИЕ ЗАЯВЛЕНИЯ СМОГУТ МОБИЛИЗОВАТЬ МАССЫ НА ПОЛНЕЙШЕЕ КАЗАХОЯЗЫЧИЕ»

1. Примерно представляю, откуда растут ноги у такого вопроса... Понимаете, львиная доля таких заседаний, а особенно отраслевых и ведомственных, не попадает на экраны телевидения. Туда политику, то бишь телекамеру, не пустят, а иначе никакого толкового заседания там не будет, получится «шоу» (именно так, в кавычках). Надо понимать, что это не собор гуманистов — что-то вроде пленума современного Союза писателей Казахстана или телепередачи казахского ТВ. Но как бы то ни было, никакого казахского языка в качестве основного рабочего там не будет. В том смысле, что непосредственно функциональные вещи, скорее всего, обсуждаются с использованием русской лексики...

Другими словами, наша бюрократия не готова и не сможет гарантировать работу госмашины на государственном языке. Причем, повторюсь, их беда не в самом языке. Следовательно, чиновников грузят казахским языком не для того, чтобы их работа стала эффективнее. Так что там лежит на весах? Вопрос по-прежнему открытый.

Хотя общее настроение такое, что никакого толка от правительства, независимо от языка «общения», уже давно нет.

2. Существуют очевидные вещи: казахоязычие сегодня, сейчас и, в принципе, уже довольно давно (как минимум, с конца «нулевых» годов) стало куда более заметным и интенсивным, чем, скажем, в 1990-

Кват ДОМБАЙ,
общественный деятель:

«ПРОЦЕСС ПЕРЕХОДА НА ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЯЗЫК БУДЕТ НОСИТЬ ВЗРЫВНОЙ ХАРАКТЕР»

1. Думаю, инициатива давно назревшая и правильная. Более того, это единственно возможный вариант перехода к управлению на государственном языке. Иного пути просто нет. Потому что именно сверху вниз и в регулятивном порядке это и должно осуществляться.

Что касается второй части вопроса, то дьявол кроется в деталях. Но необходимый инструментарий есть, есть готовая методика изучения государственного языка, имеется профессиональная терминология. В тех секторах, где я сам работал — финансовом, телекоммуникационном и нефтяном — она подготовлена и существует давно. Однако по причине того, что руководство не использовало казахский в качестве рабочего языка, этот багаж лежал мертвым грузом. Теперь только необходимо установить переходное время, особо не откладывая и не затягивая. Думаю, потребуется от 12 до 18 (это максимум) месяцев. Полагаю, что за это время будет аккумулирована необходимая критическая масса для повсеместного перехода на казахский язык.

Следует сказать, что от 40 до 60 процентов министерств и так уже работают на государственном языке. То есть процесс этот будет начинаться не с нулевого

порога. К примеру, деловая переписка администрации президента с министерствами уже сейчас фактически на 80 процентов осуществляется только на казахском языке. То же самое можно сказать и о решениях судов, которые тоже выносятся на государственном языке.

На самом деле проблема не такая уж серьезная и сложная, как может показаться человеку неосведомленному — таковой она видится только тем, кто игнорировал этот объективный процесс.

Думаю, настало время просто сесть и немного поднапрячься. Повторяю: от 12 до 18 месяцев — более чем достаточный срок, чтобы все это процентов на 80 заработало.

Если не пойти на такой шаг сейчас, то может возникнуть межпоколенческий диссонанс. Следует учитывать, что молодежь в возрасте до 25 лет — это на 70 процентов казахоязычные граждане. Дальнейшая задержка (23 года и более) способна породить излишнее напряжение с вероятной транс-

ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО НА КАЗАХСКОМ?

х. Главный фактор — это беспрерывный наплыв сельских мигрантов, основной костяк которых составляет молодежь, и их активная социализация. Это вызвало необходимость создания классов и целых школ на казахском языке, а далее по цепочке — взрывной рост казахской эстрады, возросший объем тех же телепередач и программ на казахоязычном ТВ... Определенную лепту вносят и новые виды коммуникации, мессенджеры. Сам язык развивается, вбирает в себя новые термины и т.д. Вместе с тем наблюдается определенный разрыв между современным уличным, скажем так, общеупотребительным казахским и так называемым «литературным», правильным. Не самая большая проблема, но все-таки. Раньше, когда у нас в аулах населения было больше, такой проблемы попросту не существовало, а теперь она появилась и даже нарастает. В повседневной жизни есть место и русскому языку, прежде всего, в городах. А еще больше его в той сфере, о которой мы говорим: в управленческой, в технической, если угодно, в технологической...

Но здесь, на обыкновенном, низовом уровне, условно говоря — народном, тем не менее, создается впечатление, причем это впечатление осознанно (или неосознанно?) еще и усиленно поддерживается, что будто бы казахский язык не просто демонстрирует победную поступь, а уже в шаге от полной победы. С другой стороны, не меньше и горьких, уже набивших оскомину, причитаний, что-де казахский язык по-прежнему находится на обочине жизни. Мол, тому виной уже не «советская колонизация» как таковая, а ее производная — некие «шалаказахи», засевшие в штабах (?). Считаю, что и первое, и второе утверждения ошибочны и не соответствуют реальному положению вещей. На самом деле все гораздо запущеннее и сложнее этих мифов.

Исходя из этого, из других обстоятельств и тенденций, могу сказать следующее. Такого рода заявления о том, что отныне заседания, будь то парламента, правительства или даже шымкентского акимата можно раз и навсегда проводить только на государственном языке,

являются волонтаристскими, непродуманными и мало чем обеспеченными. Не говоря уже о том, что вряд ли они смогут мобилизовать массы на полнейшее казахоязычие, включающее в себя не только собственно говорение, но и письменность. Тем более на (как бы...) грядущей латинице!

3. Почему не состоялся переход? Да потому что само дело-производство, видимо, кривое... Вы посмотрите на билборды. На них обычно присутствуют русский и казахский тексты — и они, как правило, жутко разнятся. То есть, явно нет определенного единообразия. Уже только по этому наблюдению можно составить отнюдь не радужное мнение о состоянии казахского делопроизводства.

4. Этому есть много свидетельств. И на страницах вашей газеты я уже рассуждал о таком отношении к государственному языку. Но придется кое-что напомнить, дабы понять еще одну грань и в какой-то степени даже суть проблемы.

Был такой ответственный за казахский язык в масштабах всей республики человек, председатель первого Комитета по

языкам Султан Оразалинов, известный журналист и общественный деятель. Заметьте, на такую должность в 1990-х, когда, по идее, закладывались основы, поставили не лингвиста и даже не знатока языков. И такой подход у нас был и сохранился во многих сферах. Но вернемся к нашей истории. Так вот, на презентации закона о языках его при всех спросили: а на каком изначально языке писался текст? Он жутко повелся, и все поняли: писался-то наш первый закон о языках именно на русском. Какие после этого могут быть еще вопросы? Или, может, кто-то думает, что последующие, если они были, поправки и прочее писались, формулировались уже на казахском? Лично я в это не верю и другим не советую.

Закругляясь, я хотел бы порассуждать вот еще на какую тему, чтобы закольцевать сказанное. Ведь ваши вопросы родились после того случая, который произошел на заседании парламента, верно? Тогда глава Нацбанка не смог ответить толком на вопрос депутата неказахской национальности,

который задал его именно на государственном языке. Затем депутат Дарига Назарбаева сказала журналистам, что русский язык никто не отменял и все такое... Вся эта свистопляска произвела гнетущее впечатление. У нас наверху творится форменный абсурд — это ведь можно расценивать еще и как издевательство, собственно, над государственным языком... Я так считаю.

Понимаете, если бы Данияр Акишев разговаривал на казахском, как Кайрат Нуртас, он не стал бы креативнее и лучше, чем есть на самом деле, прежде всего, как финансист и специалист банковского дела. В «нулевые» годы я наблюдал его на Зубовском бульваре, в РИА «Новости» (Москва). И он там очень спокойно и круто в одиночку «отмахался» от вопросов толпы российских журналистов. Хотя гнал форменную тюльку (но это-то мы поняли только сегодня) про то, какая раскрепасная у нас банковская система и как она успешно выдерживает удары мирового экономического кризиса. Но отмахался же! На прекрасном и профессиональном русском языке. А тут из-за знания или незнания казахского языка его хотят сделать посмешищем. Но кого мы обманываем и над чем смеемся?

Ну, разве не с высочайшего позволения все эти джигиты возглавляют министерства, отрасли и являются так называемой элитой? Ну, уберите их, поставьте только таких специалистов, которые, помимо английского (русского), прекрасно знают и государственный язык.

В чем проблема то? А, видимо, есть проблема. Если же ее нет, то нам показывают своеобразную «спектаклю», возможно, специально срежиссированную. Но тень-то на что падает? Да в том числе и на казахский язык! Впрочем, после возникновения варианта латиницы удивляться чему-то все труднее и труднее.

Марат ТОЛИБАЕВ,
блогер:

«ЭТА МЕРА СТАНЕТ КАТАЛИЗАТОРОМ ПРОЦЕССА УСИЛЕНИЯ РОЛИ И ПОЗИЦИЙ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА»

1. Считаю, что в нынешних условиях это уже реально. Абсолютное большинство руководителей министерств, ведомств и регионов владеют государственным языком хотя бы на минимальном уровне, достаточном для проведения заседаний. Понятно, что основная часть текущей работы, переписки, рабочие переговоры и совещания по-прежнему будут вестись на русском языке, но проведение хотя бы официальных заседаний на государственном языке

дало бы мощный импульс его развитию.

2. Да, такая мера действительно станет катализатором процесса усиления роли и позиций государственного языка, стимулом для его изучения всем госаппаратом, а следовательно, и большим количеством других граждан, контактирующих с госорганами.

3. На мой взгляд, мощным катализатором роста националистических настроений в Казахстане стали события 2014-го в Украине, а именно присоединение Россией Крыма и ее участие в конфликте в Восточной Украине. После этих событий многие наши сограждане (в основном этнические казахи) стали проецировать случившееся на Казахстан. Иначе говоря, пришло понимание того, что в случае движения нашей страны к большей независимости от северного соседа тот может предпринять агрессивные действия. Это породило антироссийские настроения и рост национального самосознания. На этой волне внимание к языковому вопросу усилилось. Вот в чем, на мой взгляд, заключается причина сегодняшнего повышенного интереса общества к казахскому языку.

4. Насколько я знаю, это правда. Во всяком случае, в ведомствах, в которых я работал, все происходило именно так. Причина одна — плохое (на тот момент) знание делового казахского языка большинством чиновников. Кроме того, официальный казахский язык долго проходил стадию становления, многие термины только вводились или часто менялись. Это тоже сказывалось. Зачастую бывало так, что текст, написанный на казахском одним специалистом, браковался другим, после чего полностью переписывался заново. Калька с русского языка хоть и не избавляла от такой проблемы полностью, но сокращала вариации. Надеюсь, сегодня, с развитием официального казахского языка, мы созрели для написания оригинальных текстов на государственном языке и уже последующего перевода их на другие языки.

Құрал					Тәрбиелі (сип.)	4		Жып		
Егіс бөлігі	... Раллан	Өскери жары	Қуат жер	Ау жабылғы	Галерея					
		Тартысар (сип.)								
Эконом	Хауи (орысша)		Тува ауылы	Нескуик	Шре...					
		Лайма								
...теңіз	Ождин	Қырғыз ауылы	Филиппин жапсартауы	Қарни		Кісі есімі	Асқарияқ			
					... Конг (маймыл)		Екеуара			
Алапат (сип.)	Фил. термин		Ықпалас	Муз-к термин			Ұйым	... үсігіс	Франция ақнасы	
		Икар өкесі	Жел сөгет (сип.)		Тұрақ		Лезгинка ұраны	Тенділ		
Ирек	Үстел	Кавказ елі		Жылдам түрі	Қорғаушы (сип.)					
			Жазық өсір	Кіру (сип.)	Қуырлық	... Шы Ман		Сипа		
2	Ине сипысы (сип.)	Тамақ режимі			Қырғыз жыр	Шетел көлігі				
			Қамбар батыр жары			Темекі маркасы	Кюк	АҚШ штаты	Аға сұйығы	1
Ер...	... Горбачев	Алаулар			Белес		Түс			Диво кілемі
				Скряпка шебері	А. Өлтанов, М. Қосымбаев	3	Таса	Жапон күресті	... Луи-гүр	Асыл тас өлшемі
									Қызыл сортты	
		Ең ұзын тау	Қыт ... (ойын)			... Ата			Жүп	
					Бамако			Зер		
		Қытай философы		3-ші жақ		... сенім				
					Шер			Мұзамет ...		

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Бір шалдың кемпірі салақ болыпты. Тіпті, төсекті жинауға да ерінеді екен. Бір күні олардың үйлеріне түскі мезгілде қонақ келіп қалыпты. Үй болса шашылып жатыр, төсек жиналмаған. Үйдің шашылып, төсек жиналмай жатқанынан ұялған шал:

- Менің кемпірімнің пысықтығы соншалық, төсекті таң атпай салып қояды... - деген екен.

***

Аң патшасы арыстан аңдардың барлығын жинап алып:

- Мынау менің жаңа туған балам. Әлі есін дұрыс білмейді. Егер кім де кім менің балама тиіссе өлтіремін! - депті.

Қоян аң патшасының бұл жарлығын естімей қалыпты. Содан арыстанның баласы тыштаң болып көшеде келе жатса, қасқырды кездестіріпті. Қасқыр кішкентай балаға тамақ беріп, алдап сулап шығарып салыпты. Сөйтіп ол аюды кездестіріпті. Аю да алдап, көмпит-пішін алып беріп, шығарып салады.

Содан келе жатса, алдынан қоян шығыпты. Қоян аздап ішіп алған екен, кіпкішкентай арыстанның баласын танымай қалып, бала-арыстанды аямай ұрып-ұрып, тепкілеп тастайды.

Бала арыстан әкесі арыстанға еңіреп жылап келіпті.

Ертеңіне арыстан барлық аңдарды жинап алыпты:

- Кеше менің баламды кім ұрды?! - деп ақырыпты.

Ешкім үндемейді.

Арыстанның таяқ жеген баласы:

- Папа, мені сабаған аңның құлағы ұзын болатын, - депті.

Сонда қоян қолымен құлағын төмен қарай майыстырып:

- Есек, қораға кірдің-ау, - деп айқайлап жіберіпті...

Бір бала қойдың басын турап отырса, әкесі үйге келіп қалып, қойдың басын ұстап отырған ұлын көріп:

- Әй, қақпас, сен неге қойдың басын турап отырсың? Әкесі тірі адам бас турамайты-

нын білмейсің бе не?! - десе, баласы тұрып:

- Білем, әке, бірақ, бағана мамам: "балам, турай бер, әкең баяғыда өліп қалған, са-спа" деді, сосын турап жатырмын, - деген екен.

№29 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

С	Е	К	У	Н	Д	А	Н	Т	Р	Е	П	Л	И	К	А
Е	І	Ү	Т	О	А										
Л	М	С	О	Т	Г										
Д	Е	С	Қ	А	С	Б	О	Я	У						
Б	А	О	Б	А	Б	А	С								
Ф	Е	Р	М	А	С	Ү	Р	Қ	И	Я					
С	Т	А	Р	Т	Р	А	П	С	Н	А	Н	А	К		
К	Ө	М	Е	К		Ә	Р	Е	К	Е	Т	А	Д	А	Л
Л	Р	Д	А	К	И	К	И	Ү	Т	У	Ш	Ь			
К	А	Н	О	Г	Е	Н	К	А	К	А	О	Ы	М		
Б	Е	Е	С	А	И	Б	А					М	Ы	А	
О															
А															
Н															
Д															
Ы															
Қ	Ы	Р	А	Н	А	Л	А	У	Л	А	П	І	Ш	Е	Н

Жүзудің денсаулыққа пайдасы

Спорттық жаттығуларының бәрі де адам денсаулығына пайдалы. Соның ішінде суда жүзу арқылы денсаулықты нығайтып, сырт келбетті де ажарландыра түсуге болады. Сонымен қатар жүзу — адамның өз-өзіне сенімді жүруіне, жұмысқа деген құлшынысты, белсенділікті арттырады. Бүгінгі таңда кез келген жанның суда жүзумен айналысуына мүмкіндік бар. Жүзуді үйренуге деген құлшынысыңыз болғаны мұны тез үйреніп алуға да болады. Себебі, жүзудің денсаулыққа пайдасы өте көп.

Суда жүзудің пайдасы:

1. Жүктілік кезеңмен қоса, жүзу буын, омыртқа аурумен ауыратындар үшін өте пайдалы. Суда жүзген адамның бүкіл бұлшықеттері қозғалысқа түсіп, денесі шынығады. Алдайда, бұл да жүзудің түріне байланысты.
2. Суда жүзу жүрек-қан тамырлары ауруларының алдын алып, қан айналымды жақсартады. Себебі, суда жүзген кезде қарын, қол, иық, бөксе жақсы жұмыс істейді.
3. Адамның тыныс алуын да қалыпқа түсіреді. Себебі, жүзуден көкірек қуысы кеңейіп, тыныс ашылады.

4. Суда жүзумен қатар, судың ішінде жүрудің де пайдасы зор. Ол үшін суы терең емес бассейнді таңдап, суда жай жүрумен, жүгірумен айналысып көріңіз.
5. Жүйке-жүйесін айтарлықтай тыныштандырып, күйзеліс жағдайынан тез арылуға көмектеседі. Себебі су адамның барлық дене мүшесіне әсер етіп, оған массаж жасайды әрі босаңсытады.
6. Суда жүзу ұйқысыздыққа қарсы ең күшті ем.
7. Бұл спорт түрімен шұғылданған адамның ағзасы кез-келген ауруды жеңіп шыға алады әрі оны оңай жұқтырмауға қарсы тұра алады. Со-

нымен қатар, суда жүзетіндерге ауа-райының бұзылысы да оңайлықпен әсер ете қоймайды.

8. Суда жүзу арқылы тез арықтауға болады. Себебі, суда жүзу кезінде жүгіргеннен де көп калория бөлінеді.

Есіңізде болсын!

Барлық спорт түрлері секілді суда жүзудің де өзіне тән зиянды тұстары бар. Ең әуелі созылмалы жұқпалы аурулармен ауыратын адамдарға және терісі зақымданған жандарға уақытша суда жүзуден бас тартқан дұрыс. Сонымен қатар, кардиологиялық аурулармен ауыратындар да әуелі дәрігерімен кеңесіп қана суда жүзуге болады. Оның өзінде қанша уақыт суға түсуге болатынын да біліп алған дұрыс. Мұндай кезде суы жылы бассейнді таңдаған артықтық етпейді. Себебі салқын судан ауру асқынып кетуі мүмкін.

ҚАЗАҚ КИНОСЫ ҮНДІСТАНДА ҮЗДІК АТАНДЫ

Үндістанның Калькутта қаласында өткен Kolkata Shorts International Film Festival VIII ХКФ-де режиссер Камилла Абдельдинованың «Вкус цвета» қысқаметражды деректі фильмі «Үздік деректі фильм» атанды. Бұл туралы «Қазақфильмнің» баспасөз қызметі хабарлады.

ен бірінші марапаты – «Үздік деректі фильм». Бакыт біз үшін – марапат пен конкурс емес, ең бастысы, бізді қолдаған казахстандықтар мен жақындарындай қарсы алған үндістерге ризамыз. Біз үшін басты марапат – халықтың мейірімділігі мен бауырмалдығы», – деді режиссер Камилла Абдельдинова.

Сонымен қатар, бұл фестивальге «Қазақфильм» киностудиясының «Хангүл ізімен...» атты деректі фильмі қатысты. Режиссері – Виталий Чернов. Картина шөл және шөлейт аймақтарда мекендейтін хангүл, яғни, бұхар (тоғай) бұғысы, оларды Қазақстанда қайта көбейту жайлы баяндайды. Kolkata Shorts International Film Festival Бенгалия мәдениетінің орталығындағы Кальката қаласында өткізіліп келеді. Фестивальдің мақсаты – әлемнің түкпірінен келген жас режиссерлердің өсуіне ықпал етіп, қысқаметражды фильмдердің дамуына бағытталған.

Картина ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің тапсырысы бойынша Ш.Айманов атындағы «Қазақфильм» киностудиясында түсірілген. «Вкус цвета» фильмі «Қазақстанның түркі халықтары» циклына кіреді. Бұл деректі цикл Қазақстанда тұратын көпұлтты түркі этностарына арналған. Абдельдинованың картинасы ұйғыр этно-авангард суретшісінің тарихы арқылы Қазақстанда тұратын ұйғырлар туралы баяндайды. «Кинематографист Дәурен Әмірғазинев екеуміз барған Калькуттаға алыс сапарымыз өз нәтижесін берді. Бұл біздің фильмнің

«БАЙҚОҢЫР» МӘСКЕУ САХНАСЫНДА

Мәскеудегі бесінші халықаралық өнер фестивалі аясында басты бес премьераның бірі. Оған Қазақстандағы тәуелсіз АРТИШОК театрының қойылымы енді.

«Байқоңыр» деп аталатын көше спектаклін қазақстандық труппа Халық шаруашылығы жетістіктері көрмесі алаңында қойды. Жоба петербургтік инженерлік театрымен бірлесе жасалынды. Ресейлік бұл театр өз қойылымдарында бірегей инженерлік құрылымдарды қолданумен айналысады. Жалпы, бұл қойылым Байқоңыр мифологиясын өзінше зерттеуімен ерекшеленді. Нөсер жауынға қарамастан, ашық аспан астында өткен қойылымға келген халықтың қарасы көп болды.

– «Байқоңыр» – біздің сүйікті спектакліміз. Оны осыдан екі жыл бұрын дайындаған болатынбыз. Және дәстүр бойынша бұл туындыны әр жаз мезгілі сайын бір рет сахналап тұрамыз. Алғаш рет қойылымды өткен жылы елордада қойған едік. Кейін Алматыдағы трамвай депосы аумағында сахналанды. Ал биыл, міне, Мәскеуде Халық шаруашылығы жетістіктері көрмесінде ұсынылып отыр, – дейді актриса Виктория Мұхамеджанова.

Құттықтаймыз!

Қос қуаныш бітіреді қос қанат

Шырайлы Шымқаланың тұрғыны Нұрлан Қайыпұлы ініміз екі келін түсіріп, ақ түйенің қарны жарылуда! Киелі Түркістан өңірінде, сұлу Сырдың бойындағы байырғы Байырқұмнан түлеп ұшқан Нұрлан қазір кәсібінен нәсіп тауып жүрген кәсіпкер. Болашақта көк туымызды желбіретер чемпиондар шығатын түрлі спорт жарыстарына демеушілік жасап, дүлдүлдерге дем беріп келеді. Нұрланның әкешесі Қайып әке мен Қарашаш анадан 11 бала – жеті ұл, төрт қыз өсіп-өнген екен. Үлкен отбасыдан шыққан Нұрлан мен Айтолқын келініміз де қазір үш ұл, бір қыз тәрбиелеп, өсіріп келеді.

Нұрлан бауырымыз бүгінде «Екі дүниең абад болсын, екі тойың қабат болсын» дегендей, екі ұлын қатар үйлендіріп, екі құда шақырып, екі елмен араласып отыр. Біз Нұрлан ініміз бен Айтолқын келінімізді үш жүздің басын қосқан ырымалды тұңғыш тойларымен құттықтаймыз! Жас жұбайлар Нұрсұлтан мен Раноға және Бексұлтан мен Дианаға бақыт тілеп, қос отаудың шаңырақтары биік, керегелері кең, босағалары берік болсын деп тілейміз! «Ақ жол» партиясы да, «Қазақ үні» газеті/сайты да Тәуелсіз елімізде көтерілген қос шаңыраққа бақ-береке мен шат мереке тілейді!

Ұлттың мүддесін қорғайтын құтты

шаңыраққа айналып, Қазақ үнін биіктен шырқай беріңдер!

Алла қолдап, Ақ отаулардың алдынан Ақ жол ашылсын!

Қос келінге құшақ жайып, қош санап, Қуануда ағайын мен дос қарап.

Алла дәйім бақ пен бақыт сыйласын, Қос қуаныш бітіреді қос қанат!

Арман тауға аттандыңдар ат мініп, Алдарыңнан шықсын күліп сәттілік!

Тәтті болсын, өмірлерің әрдайым Дастарханға жайылған соң тәттілік!
Шаңырақты көтеріңдер сәнді ғып,
Әдилерің жүрсін ішін ән ғылып,
Ақ отауға Ақ жол біздер тілейміз,
Жұлдыздарың жарқырасын мәңгілік!

Ақ тілекпен, астаналық ағайындар атынан, ағаларың Қазыбек Иса

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ - «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

«Қазпошта» арқылы жазылу бағасы:

1 ай	қала	379,24	3 ай	қала	1137,72	6 ай	қала	2275,44	12 ай	қала	4550,88
1 ай	ауыл/аудан	397,86	3 ай	ауыл/аудан	1193,58	6 ай	ауыл/аудан	2387,16	12 ай	ауыл/аудан	4774,32

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Редакторлар кеңесінің төрағасы –
Қазыбек ИСА

Бас редактор – Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары –
Зейнолла АБАЖАН
Бас редактордың орынбасары –
Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ

Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ
Бөлім редакторлары:

Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)
Айнұр АХМЕТ (мәдениет)
Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:

Астана тілшілер қосыны:

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ
(8-702-931-89-86)

Жасұлан ИСА
(8-776-120-19-72)

Ақмола облысы:

Бакыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)
Арқалық қаласы:

Нұрсұлтан НҮРМАН
(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:
Айтақын БҮЛҒАҚ (8-702-239-62-99)

Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)
Мырзағали НҮРСЕЙІТ (8-701-771-6496)

Қанат БІРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)
Батыс Қазақстан облысы:

Қажымұқан ҒАБДОЛЛА
(8-701-111-61-05)

Жезқазған қаласы:
Жанат АСАНҚАЛИ

(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)
Сәтбаев қаласы:

Абдолла ДАСТАН
(8-71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)

Қарағанды облысы:
Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:
Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:
Рахат АЛТАЙ

(8-775-998-15-39)
Маңғыстау облысы:

Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)
Түркістан облысы:

Әбдіғалпар АЙДАР
(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)

Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)
Түркістан қаласы:

Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)
Атқарушы директор –

Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН
Тарату бөлімі:

Астанада:
Жасұлан ИСА
(8-776-120-19-72)

Шымкентте:
Мұтан ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847)
дүңгіршіктерінде сатылады

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат
министрлігінде **19. 12. 2012 жылы тіркелген.**

Куәлік №13976-Г (Алғашқы куәлік
№1270-Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқарасы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.

Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды.

Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді.

Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы шарт.

Газетте «Қазақпараттың» материалдары пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:
050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3

ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй
Байланыс телефоны:

8 (727) 398-57-31
E-mail: qazaquni2000@gmail.com

www. qazaquni. kz

Кезекші редактор –
Гүлмира САДЫҚ

ТОО «Қазақ үні»
БИН 000540006784

ИИК КЗ50856000000385541
АГФ АО «БанкЦентрКредит»
г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17
Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында
басылды. Алматы қ., С. Мұқанов к., 223 б.
Көлемі: 6 баспа табақ